

Militaire Spectator.

De MILITAIRE SPECTATOR verschijnt maandelijks, in Nos. van 3 vellen druks; zoodat de Jaargang uit 36 vellen druks (behalve de bijvoegsels, die gratis geleverd worden) bestaat, en voor f 6,25, uitgenomen de platen en kaarten, welke afzonderlijk betaald worden, aan de respectieve geabonneerden wordt afgeleverd. Aan de geabonneerden in de Nederlandsche Overzeesche Bezittingen, wordt de Jaargang, uit hoofde van de 40 pCt. rabat voor transport-, assurantie- en commissie-gelden, tegen de betaling van f 8,50 afgeleverd.

Men abonneert zich bij alle Post-Directeuren en Boekhandelaren door het geheele Koninkrijk. Alle inzendingen voor dit Militaire Tijdschrift bestemd, geschieden *erachterij* aan de Uitgevers BROESE & COMP. te Breda, of aan den Directeur, den kapitein VAN RIJNEVELD, van de rijdende artillerie, te Breda, met het opschrift: voor den *Militairen Spectator*.

I E T S

OVER

DEN OORSPRONG OF EERSTE AANWENDING

DER

RICOCHE-SCHOTEN.

Le tonnerre des forts, qui s'élançait sur vous,
Est réduit au silence et respecte vos coups;
Partout à découvert, l'ennemi sans azile
Cède aux bords d'un boulet qui de côté l'enfile.
(*Art de la Guerre, chant 3.*)

Reeds in de Schets betreffende *Coehoorn*, met de daarbij gevoegde belegeringen en andere krijgsverrigtingen gedurende zijn leven, enz., in het 4e D. van den *Militairen Spectator*, onder n°. 2 en 3 opgenomen, heeft men aangetoond, dat de *eigenlyke* ricochet-schoten het eerst door *Vauban*, tegen *Philipsburg* en *Manheim* (1668), en naderhand tegen *Ath* (1697), zijn aangewend; zijnde ook met geen minder goed gevolg gebezigd tegen *Aire* (1710), *Quesnoy* (1712), *Friburg* (1715 en 1714) enz.; en evenwel vermeenen sommige verdienstelijke schrijvers, dat dezelve nog vroeger in toepassing zouden zijn gebragt; onder anderen zouden deze schoten, volgens eenige Duitsehe schrijvers, reeds door den kolonel *de Puységur* zijn gebruikt, en naderhand ook door den Venetiaanschen ingenieur *Thomas Morety* aanbevolen. — Wat de aanwending door *de Puységur* aanbelangt, zoo is het volgens zijne eigene *Mémoires*, p. 246, duidelijk, dat dit niet anders dan de zoogenaamde *Bricol-schoten* waren, waarvan hij, bij de belegering van *Gravelines*, in 1644, met een goed gevolg, uit de *contre-batterij* tegen de *courtine*, in eene schuinsche rigting, gebruik maakte, om door eene weder afstuitende werking der kogels, een, door het *orillon* gedekt, kanon te demonteren (1). — Even eens waren het deze schoten, waarvan *Tomasso Moretti*, (niet *Morety* of *Morelli*, zooals hij somtijds genoemd wordt) in zijn *Trat-*

tato de Artilleria, in 1672 te *Brescia* gedrukt, spreekt, en almede door zeer ervaren schrijvers over de artillerie, onder anderen eenen *Gassendi* (1), *La Martillière* (2), *Marion* en *Moritz Meyer* (3), als eerste aanwijzing tot het gebruik dezer schoten aangemerkt wordt. — In eenen zoodanigen, zich vaak herhalenden, staat van twijfeling, kan het wel niet overbodig geacht worden, hier nogmaals den eenigen en oorspronkelijken tekst, uit laatstgenoemd werk aan te halen, waartoe deze gissing kan aanleiding gegeven hebben, luidende het aldaar als volgt:

« Ad angoli obliqui si batte, o in croce, o di bricola. » « Si batte in croce con due batterie, una per banda dell'oggetto, « per tagliare, e rovinare, più presto difese di terra o di « muro. »
« Si batte bricolando, o di risalto, e sbalzo, quando non « si può rettamente, come volendo battere un fianco coperto « dall'orechione, si ferrira nella cortina in luoco opportuno « obliquamente si, che di sbalzo la pella salti nel fianco: te- « nendo per fondamento di questa operazione, che l'angolo « della incidenza, e l'angolo riflessione sono uguali. »

Waaruit het alzo overtuigend blijkt, dat het alleen de, tegen de muren afstotende, *bricol-schoten* zijn, welke hij bedoelde.

Nog grooter is de dwaling van anderen, die reeds het gebruik der ricochet-schoten, als door de Spanjaarden, vóór het einde der 16de eeuw, wilden ingevoerd zien. Trouwens, ook deze waren alleen de *enfiteer-schoten* met de gewone, of zelfs met zwaardere ladingen van de, tot dat einde, op de ver- lengden der wallen en courtinen opgeworpen, verhoogde batterijen of schietkatten, ook wel heuvel-benkerijen geheeten, waaruit men de werken des belegerden inzag, en met horizontale, soms zelfs met plongerende schoten, over de lengte trachtte te verontrusten; zijnde deze soort van schoten, en bouw van daartoe bestemde kavaliërs, ook door *Bianco* en den

(1) *Aide-Mémoire*, 5e Ed., 1819, *Table des matières*, p. CXXXIII.

(2) *Récherches sur les meilleurs effets à obtenir dans l'Artillerie*, etc. Tom. I, p. 422.

(3) *Journ. des sciences militaires*, Juin 1837, n°. 54, p. 379.

(1) *Hoyer*, *Gesch. der Kriegsk.*, 1e b., SS 520 en 521.

ridder *de Ville* beschreven. Dezelve behooren dus evenmin tot de ricochet-schoten, als de reeds genoemde bricol- of rolschoten, welke laatste men alleen in het open veld aanwendt, waar het terrein en de afstand zulks gedoogen, en wel met de gewone lading, onder geringe verhooging, dat is, bij eenen vlakken bodem, met het kernschot op ongeveer 500, en bij het vizier-rolschot op 800 passen vóór het geschut; bedragende, in het eerste geval, de eerste sprong (*bond*, zijnde de afstand tusschen twee ricochetten of aanslagen) ongeveer 700 passen, met 7 à 10, en bij het laatste 400 passen, met 5 à 7 sprongen, terwijl de rolschootsverheden 1800 à 2200 passen bedragen. Verkeerdelijk hebben sommigen deze rol- almede met de ricochet-schoten verward, en zoo dient men ook de tafel wegens de te Metz, 1777-1780, gedane proeven, (zie GASSENDI, *Aide-Mémoire*, p. 837), hoewel ricochet-schoten genaamd, onder de rolschoten te stellen, wijl aldaar van 8—11 aanslagen wordt gewag gemaakt; terwijl de ricochet-schoten onder geringe elevatie en afstanden van ongeveer 500 tot 700 ellen gebezigd worden, en ook op de lengte eener face slechts hoogstens drie aanslagen doende.

Vauban had reeds bij vele belegeringen het groote voordeel ingezien, om van deze hiervoren genoemde enfileer-batterijen, ook *zonder verhooging*, uit den gewoonlijk lager liggenden bodem des belegeringskrings, dan de stelling der verdedigings-artillerie gebruik te kunnen maken; te meer, aangezien het verhoogden derzelve veel tijds, moeite en menschen kostte. Hij kwam alzoo op het gelukkige denkbeeld, om de verdedigingswerken uit, op de verlengden geplaatste, lage batterijen, waarbij het geschut met zwakke ladingen, onder zekere elevatie tot boogschoten gebruikt werd, te beschieten; en op deze wijze ontdekte hij die vreesselijke werking der, strijkelings in de werken neêrkomende en dezelve over de geheele lengte teisterende, kogels, gevende dezelve den eigenaardigen naam van *ricochet-schoten*. Hij paste dezelve dan ook naderhand, als bij uitsluiting, in belegeringen tegen de lange veldwaarts gekeerde linien of facen der vestingwerken toe; zijnde het doel dezer schoten, volgens de bepaling daarvan door *Vauban* naderhand zelven gegeven, en ook in de uitgave zijner *Attaque des Places*, door *Foissac* duidelijk in plaat 26 voorgesteld: «Om den kogel kort achter de borstwering, op den walgang van een vijandelijk werk te brengen, en denzelven aldaar te doen opslaan, ten einde alzoo den walgang, over deszelfs geheele lengte, onveilig te maken, de vijandelijke affuitage te vernielen, en de bedienings-manschappen van het geschut te verjagen» (1). — Ten welken einde het geschut op de verleng-

den der te bericochetteren wallen, op horizontale beddingen geplaatst wordt, de lading daarbij in elk bijzonder geval, door proeven bepaald wordende, terwijl de verhooging met het kwadrant, en de rigting (onaangezien het doel voor den rigter niet onmiddellijk zichtbaar is) overeenkomstig met die des mortiers bewerkstelligd wordt. — De zware kalibers werden ook reeds door *Vauban*, als het best aan het doel beantwoordende, aangemerkt, en wel voor kanonnen 900 (1) passen of minder, en voor houwitzers 500 passen of daar beneden. Hoe meer men nu, tijdens en kort na *Vauban*, de vesting naderde, hoe zwakker ook de lading, en des te grooter de elevatie genomen werden, waardoor de volgende opslagen, aldan op de bericochetteerde wallen, in evenredigheid nader bij de eersten vallen. Zeer eigenaardig noemden de Franschen bij deze schoten, een zwaarder laden, *Roidir ou tendre le ricochet*; dewijl de baan des projectiels daardoor gestrekter wordt, dat is, meer de regte lijn nadert.

Na de hoogstbelangrijke proeven hier te lande, met de uiterste zorg en geduld, omtrent het ware gebruik der ricochetschoten genomen, en waardoor men zich in zoo vele wetenswaardige praktijken en onderdeelen, — hetzij dan vroeger geheel onbekend, of in de vergetelheid geraakt — heeft toegelicht, en alzoo de ricochetschoten tegen de duistere of verkeerde begrippen, waaraan zij ten prooi lagen, en dit laatste welligt als een gevolg der opgevolgde schaarscheit in regelmatige belegeringen, als 't ware wederom in het leven teruggeroepen zijn, is het hier misschien niet ten onpasse, om den eersten uitvinder hier ook zelven over derzelve gebruik en uitwerking nogmaals te hooren, waaruit men zich, aldan, door vergelijking met de later, als meest navolgenswaardig bevondene gebruiken, zal overtuigen, dat *Vauban* vrij wel met datgene instemt, wat men naderhand, bij zorgvolle en herhaalde proeven, als het beste heeft leeren kennen. Laten wij, tot dat einde, den grooten aanvaller zelven doen spreken:

aangehaald, luidende het aldaar: «Van den 28 tot den 29 Junij: Onder-tusschen werd het beleg van Turyn voortgezet, onder de bevelen van den luitenant-generaal graaf van *Chamarante*; men zag de vijanden onze *flèches* naderen, en à ricochet voor de hofstede *Machioles*, eene batterij opwerpen, dewelke zij dekten met goede redouten, wel voorzien van stormpalen, enz., deze batterij was van 12 stukken geschut, dewelke de wapenplaatsen van de poort van Suza, en den bedekten weg van 't kasteel, van voren en van achter schoonveegden. Die stukken, schoon met weinig kruid geladen, lieten echter niet na, hunne kogels, die men *doove* noemt, vrij verre in onze werken te werpen. Deze deden, na hunnen val, verscheidene stuitten, met zoo weinig geruchts, dat men er zich kwalijk voor kon wachten.»

(1) Hoewel het gewone of eigenlijke gebruik der ricochetschoten, zich bepaalt in de afstanden van 900 tot 500 passen, namelijk, *plus minus* de afstanden der 1e en 2e parallel, zoo vindt men echter bij verscheidene belegeringen, nog van de goede uitwerking dezer schoten, op aanmerkelijk groote afstanden, gewag gemaakt, onder anderen voor Turyn (1706), Mons (1709), Praag (1741), waar de plaatsing voor de batterij door *Frederik II* in persoon werd aangewezen, Friburg (1744), het fort St. David (1761), Badajoz (1811), St. Sebastiaan (1812), enz.

(1) Tijdens (1706) noemden de Nederlanders de ricochetten ook wel *doove schoten*, gelijk men daarvan door *Roussel*, in zijne *Oorlogskundige beschrijving van de veldslagen en belegeringen des prinses Eugenius*, 2e D., bij het verhaal der belegering van Turyn, een voorbeeld vindt

« Tant qu'il s'agira, » zegt *Vauban*, « de démonter le ca-
« non ennemi, on pourra battre à pleine charge; mais aussi-
« tôt qu'il sera démonté, il faut battre en ricochet. Pour cet
« effet, il faut mettre les pièces sur la semelle, c'est à dire,
« à toute volée, et charger avec des mesures remplies et ra-
« clés avec exactitude, versant la charge dans la lanterne,
« et la conduisant doucement au fond de la pièce, sur laquelle
« on coule la bourre, appuyant dessus avec le refouloir, sans
« battre. La pièce chargée de la sorte, pointée et posée sur
« la semelle, comme il est dit, ci-dessus, il n'y aura plus
« que le trop ou le peu de charge qui puisse empêcher le coup
« d'aller où l'on veut; mais on a bientôt trouvé la véritable
« charge qu'il lui faut; car en chargeant toujours de la même
« poudre et de mesure, on l'augmente, ou on la diminue, jus-
« qu'à ce qu'on voie le boulet entrer dans l'ouvrage, *effleurant*
« le sommet du parapet; ce qui se voit aisément, parce qu'on
« conduit le boulet à l'œil.»

« Quand on a une fois trouvé la vraie charge, il n'y a qu'à
« continuer: comme la pièce ne recule pas, au moins sensible-
« ment, à cause de cette charge, qui est beaucoup plus petite
« que la charge ordinaire, tant que la même poudre dure, le
« boulet se porte toujours où il doit aller. Observez aussi que
« quand on change de poudre, il faut prendre garde au rico-
« chet et le régler de nouveau, et quand il est trop fort, c'est à
« dire quand il s'élève considérablement, il sera bon de l'abais-
« ser et d'employer pour cet effet le point de mire, et d'aug-
« menter la charge, enfin de le roidir un peu d'avantage; il
« en devient plus dangereux, mais il faut prendre garde à deux
« choses: l'une de ne plus trop roidir, parce qu'il pourrait
« passer sans plonger; et l'autre qu'il rase toujours les paniers
« dont les soldats assiégés se couvrent; et quand il n'en est
« pas moins meilleur; car c'est la perfection de bien tirer,
« que de raser le sommet du parapet, le plus près qu'il
« est possible, sans le trancher; un peu d'expérience et de
« bons sens l'ont bientôt réglé.»

« Il faut encore bien prendre garde à une chose, c'est que
« le ricochet ne doit pas faire *bond* sur le parapet des faces
« prolongées, mais sur le rempart qui est derrière, c'est pour-
« quoi il faut toujours laisser quatre toises ou environ, de-
« puis le devant des pièces que l'on bat, jusqu'à l'endroit où
« l'on pointe.»

« Quand il y a lieu de changer d'objet, et de battre en re-
« vers sur le chemin couvert ou dans le fossé, ou sur l'arrière
« des bastions, il n'y a qu'à donner peu de flasque à la pièce,
« la repointer, et toujours l'abattre sur la semelle, et remon-
« ter ensuite le ricochet, jusqu'à ce qu'on soit ajusté, après
« quoi il n'est plus nécessaire d'y toucher; quand les pièces sont
« dirigées sur ce que l'on veut battre, comme elles ne reculent

« point, on peut les affermir pour la nuit et le jour, et quand
« même il faudrait les contenir par tringles clouées sur les
« plates-formes, pour s'en mieux assurer, cela n'en serait que
« mieux.»

« Le nombre de pièces aux batteries à ricochet, doit être
« depuis cinq jusqu'à huit ou dix. Si l'on en mettait moins,
« le ricochet serait trop lent, et laisserait du temps à l'ennemi
« dont il pourrait se prévaloir pour se traverser et travailler
« à ses retranchemens.»

« Par cette raison, on ne doit jamais se permettre de tirer
« en salve, mais toujours un coup après l'autre, par interval-
« les égaux.»

« On ne doit non plus jamais tirer à ricochet, qu'on ne
« charge avec des mesures (1), c'est pourquoi il faut être abon-
« damment fourni.»

« Les mesures nécessaires doivent être de fer blanc, comme
« celles dont on mesure le sel, savoir: d'une once, de deux,
« de trois, de quatre, de huit onces, qui font la demi-livre,
« et enfin de seize onces, qui font la livre, etc.»

Verder haalt *Vauban* omtrent de uitwerking der ricochet-
schoten tegen den belegeraar, woordelijk het navolgende aan:

1°. « De démonter promptement les barbettes et toutes les
« autres pièces montées le long des faces des bastions et demi-
« lunes, qui peuvent incommoder la tranchée, en battant à
« pleine charge.»

2°. « De plonger les fossés, y couper les communications
« de la place, aux demi-lunes, principalement s'ils sont pleins
« d'eau.»

3°. « De chasser l'ennemi des défenses de la place, opposées
« aux attaques, en battant à ricochet.»

4°. « De chasser l'ennemi des chemins couverts, et tellement
« l'y tourmenter par la rupture des palissades, en les plon-
« geant d'un bout à l'autre, qu'il soit obligé de les abandon-
« ner.»

5°. « De prendre de derrière des flancs et des courtines qui
« peuvent s'opposer aux passages des fossés, et les rendre inu-
« tiles.»

6°. « D'être d'une grande économie, en ce qu'elles peuvent
« servir tant que le siège dure, sans être obligé de changer les
« batteries.»

7°. « De consommer sept ou huit fois moins de poudre que
« les autres batteries, et de ne jamais tirer inutilement.»

8°. « De tirer plus juste et plus promptement, et bien plus
« promptement, et bien plus efficacement que toutes les au-
« tres manières de batteries.»

M.

(1) Het is vooral in de keuze van het buskruid en de betere wijze van laden, dat men dezer dagen die groote uitwerking van schoten geheel bevestigd ziet.

I E T S

OVER HET NUT OM DE OPVOEDING VAN DEN KRIJGSMAN, OOK DOOR REIZEN, VERKEER EN NAVORSCHINGEN OP DE PLAATS BIJ BEVRIENDE MAGTIGE NABUREN, TE ONTWIKKELEN, DEN LUST EN IJVER VOOR ZIJNEN STAND OP TE WERKEN, ZIJNEN GEEST TE BESCHAVEN EN, TEVENS ALS EEN WERKZAAM MIDDEL, OM MEER LICHT, WAARHEID EN ZUVERHEID IN BEGRIPPEN TE BRENGEN.

Dikwerf heeft men reeds het jammerlijke doen opmerken, dat in een land, waar de kunsten en wetenschappen, en daaronder ook de verhevene krijgskunst, met zoo veel drift en belangstelling beoefend worden, zoo weinig aanmoediging bestaat, om zich uit eenen naauw begrensden kring, in wijder veld op de plaats zelve, dat is door reizen en het aanknoopen van persoonlijke bekendheid met verdienstelijke beschaafde mannen, en wel bij magtige, zeer bevriende natiën, verder te ontwikkelen en te bekwaamen. Niemand zoude toch zoo verwaande begrippen willen voortplanten, alsof Nederland inderdaad eene der voornaamste zetels, of gelijk *Cousin* zegt, eene somniteit van solide zedelijke en wetenschappelijke beschaving, daarom alleen het brandpunt van toenemende ware verlichting en daaruit gevolgde vordering van kunsten en wetenschappen uitmaakt, en dat de naburen alleen bij haar ter schole zouden moeten komen. Even onaannemelijk is zekere, hier en daar bij enkelen nog bestaande stroefheid of onverschillige blik op andere natiën, vaak gepaard met een gevoel van geringschatting voor hare instellingen en verrigtingen. Enkele gevallen uitgezonderd, zijn dit meestal onvriendelijke verschijnselen van eenen geest, die altijd iets te bedillen en te verstoren heeft; en die uiterlijke afkeer voor al wat vreemd is, zelfs alsof het besmettend ware, is bij mij geenszins een bewijs, dat zoodanige, met gezetten haat bezielde mannen, juist daarom innerlijk eene des te warmere toegenegenheid voor hunne eigene natie zouden koesteren! Elke natie heeft hare bijzondere verdiensten en belangwekkende openbare instellingen, die verdienen gekend te worden, en de eerbied voor dezelve zal ons aansporen, om voor onze eigene bezittingen te leeren waken.

Vele nuttige inrigtingen, verbeteringen en ontdekkingen, voornamelijk ook de krijgswetenschap betreffende, komen veelal tragelijk of onvolkomen, door de drukpers van elders tot ons over, terwijl een enkele aanblik of beschouwing van kunst- onderwerpen, werktuigen en instellingen zelve, een sterkeren en getrouweren indruk in het geheugen laat, dan herhaalde

uitvoerige beschrijvingen, waarmede dikwerf eene jeugdige memorie overladen en als verdrukt wordt. Er schijnt, bovendien, dezer dagen behoefte te bestaan, om elkander zijne gedachten en gewaarwordingen, rakende de voorwerpen van kunst, langs kortere wegen, dan alleen door het lezen van uitvoerige en dikwerf nog duistere of onvolledige beschrijvingen mede te deelen. Elke natie heeft hare min of meer sterk afgebakende tijdperken van toenemende beschaving of ontwikkeling des gevoels voor het schoone, nuttige en aangename, en zelfs in zoodanige noordelijke gewesten; waarin men de bewoners als op een eeuwig met sneeuw bedekten bodem, verstijfd en gevoelloos achtte, ziet men thans de duidelijkste kenmerken van groote verstandsontwikkeling, zelfs schitterende voortbrengselen van het vernuft. Door vervreemding of bestendige verwijdering van de oorden, waar eenig licht opgaat, een licht, dat door bijzondere omstandigheden of belangen, zich niet altijd dadelijk over groote oppervlakte verspreid, zullen de lotgevallen der krijgswetenschap aldaar slechts door toevallige aanleidingen en als bij gissing bekend raken; of, dikwerf eerst lang na het bestaan van nuttige zaken, stoot men op zoodanige, welke, had men dezelve eenmaal gekend, voorzeker veeleer in nuttige toepassing zouden zijn gebragt. Men lette slechts op den tragen gang van vele, en toch moet men het met dankbaarheid erkennen, lang gevoelde, lang aangeprezene en door het gezonde oordeel bevestigde verbeteringen in de kleeding en uitrusting van ons leger, hetwelk daardoor ook teregt de verdiende hoogschatting heeft weggedragen; maar heeft men juist door dit voorbeeld niet eene gegronde hoop, om nog zooveel allerbelangrijkste en onze natie verheffende verbeteringen in het organieke gedeelte, ook te zien verwezenlijken, en alzoo niet op den reeds ingeslagen, ruimen, schoonen, regten weg stil te staan? Bij eenige takken der krijgskunst, is het stilstaan wellicht alleen aan de slaperigheid, of misschien ook wel aan kortzigtige en benevelde begrippen van daarop invloed uitoefenende chefs, toe te schrijven. Men gaf somtijds voor, dat eenige voortbrengselen onvolkomen of niet met rijpheid doordacht waren; maar het ware is meestal geweest, dat menige hoog geplaatste referent niet op die hoogte was, om eenen helderen beslissenden blik op de zaak te werpen. Of ook zij klaagden over het onvermogen der hulpmiddelen en durfden het niet wagen dezelve te kennen en te gebruiken.

De vervreemding tusschen bevriende magten, en voornamelijk tusschen den kriegsstand, heeft dan ook dikwerf medegewerkt, dat vele den Nederlanders toekomende ontdekkingen, verbeteringen of uitbreidingen, voornamelijk ook in de krijgswetenschappen, ons werden ontnomen, als of wij daarin door anderen voorgegaan waren. — Wij zouden dienaangaande uit de

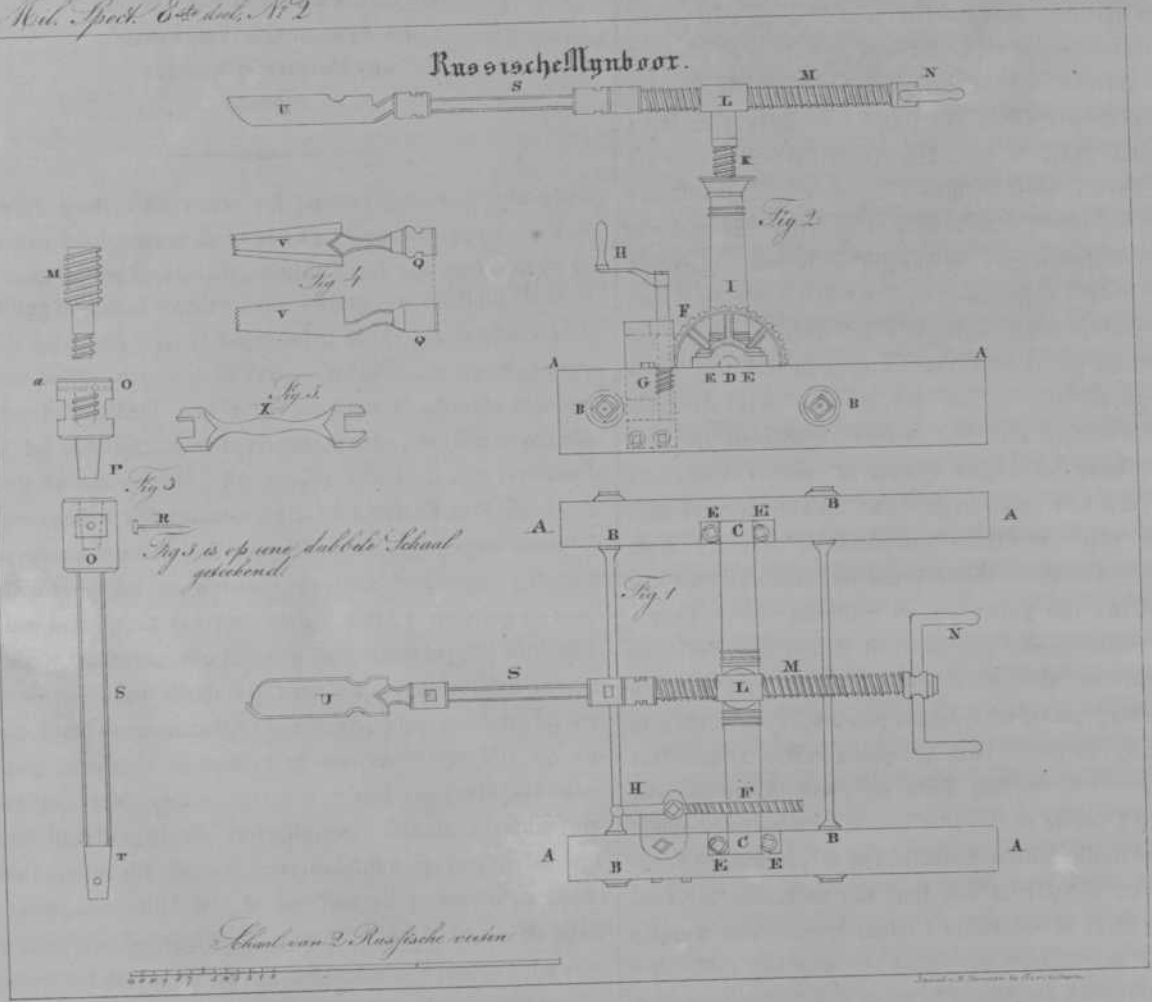
Faint, illegible text in the left column, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, illegible text in the right column, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Vertical text on the right margin, possibly a page number or reference code.

WY 51507 212000

Russische Mynboor.

versterkingskunst treffende bewijzen kunnen aanvoeren, doch dezelve zijn, of te zeer bekend, of zouden slechts verontwaardiging opwekken. De hoofdoorzaken (van vele verschijnselen van stilstand of teruggang, zijn genoegzaam bekend. Het is hier overigens de plaats niet om dienaangaande in bijzonderheden te treden. De tijd zal een en ander ophelderen, terwijl kunsten en wetenschappen zich ten gepasten tijde, van vroegere belediging duurzaam regt weten te verschaffen. Kwade gewoonten moeten eerst een regt bijster aanzien nemen, eer men op eene verwerping bedacht wordt. Wij willen geene nog hartkloppende voorbeelden aanhalen, van welk belang en van welke uitwerking het zoude geweest zijn, wanneer men steeds het standpunt der vordering en de bronnen welke de kunstmatige verdediging van sterke plaatsen oplevert, aandachtig had nagegaan en ook elders onderzocht. Men heeft, misschien in de meeste tijden, ons land niet genoeg uit het bijna eenige gezigtspunt, ik bedoel eene verwerende wijze van oorlog beschouwt. Bij den vrede sluimerde men gemeenlijk wederom in; zorgeloosheid verving wakkerheid, de soldaten-rassen verdwenen of werden door handelgeest verdrukt en verdrongen, en het aankweken of waarden van krijgstalenten, was geene doorgaande gewoonte; ten voorbeelde: de vervolgingen en miskenningen, eenen grooten *Coehoorn* en vele andere sieraden van ware krijgsvernuften aangedaan. De bloedige oorlogen na den Westfaalschen vrede dragen ongetwijfeld vele blijken van moed, dapperheid en kloek beleid, maar gelijk onze landgenoot *Cramer* zegt, de verflauwing voor de krijgskunst, heeft veroorzaakt, dat wij tegen meer ervaren vijanden, voornamelijk in de kennis van aanval en verdediging, vaak onnoemelijke schatten verspild, veel tijds verkwist en een zeer groot getal van brave officieren en soldaten verloren hebben (1).

Het is een ieder bekend, hoe, onder het dapper en kloek beleid der grooten Prinsen van Oranje, in den langdurigen Spaanschen en Nederlandschen oorlog, de krijgskunst en discipline van de oude Romeinen en Grieken, wederom hersteld en verlevendigd zijn; zij veranderden de geheele gedaante des oorlogs door hun beleid en hunnen vindingrijken geest, waardoor Nederland toen ook voor de vreemden eene ware kweekschool der krijgskunst en door vreemden sterk bezocht werd; zelfs nog hedendaags zien wij dagelijks officieren van vreemde vorsten, onzen bodem in alle rigtingen doorloopen en bij elk militair evenement tegenwoordig zijn. Waarom zoude men dan ook niet van tijd tot tijd excentrische bewegingen begunstigen en jeugdige gemoederen, weinig voor het stilzitten geschikt, op eene gepaste en aangename wijze trachten te bevredigen, door hun het voedsel voor een schat van kennis te verschaffen.

(1) *H. F. C. Cramer*, Nuttige Aanmerkingen, enz. Leyden, 1755, p. 2-3.

Zoo dan iets geschikt is, om den lust voor den beschaafden krijgsstand op te wekken, maar ook tevens om meer licht, waarheid en zuiverheid van begrippen te bevorderen, ons schijnen daartoe de plaatselijke navorschingen en vriendschappelijk verkeer met magtige naburen, ten gevolge dezer reizen, eene der beste hulpmiddelen toe. Vooroordeelen en duistere begrippen, helpt men op deze wijze wegnemen, de gebeurtenissen worden door nationale vertegenwoordigers in een waar daglicht gebracht, en dergelijke organen zijn in enkele tijdstippen — te meer daar onze, bij de vreemden weinig gekende taal, ons geen eigenlijk publiek orgaan verschaft — niet te verwerpen; indachtig aan vele, slinks door de Belgen verdraaide of vergrootte zaken, rakende hunnen opstand. Maar ook behalve deze vruchten, zal de krijgsmansopvoeding op deze wijze gemakkelijker en spoedig vervolmaakt worden, dan door eene steeds afgetrokken voorstelling, terwijl toch de kennis van menschen (eene zoo allergeewigtigst en veelal bij ons verwaarloosde stoffe) van hunne zeden en gewoonten, van landvoortbrengselen, terreinkennis, staatshuishoudkunde, enz., al vroeg het verstand met onschatbare kundigheden verrijken.

De grondbeginselen worden in de scholen onderwezen, maar eene verhevene toepassing, vordert bovendien eene daadwerkelijk aanschouwing en een plaatselijk onderzoek, gepaard met eene opmerkende ondervinding en gezond oordeel.

Het ware dus te wenschen, dat jaarlijks, tot bereiking van zoo heilzame oogmerken, van elk wapen eenige officieren, mits over deze gunst op de meest onpartijdige wijze beschikkende, tot zoo heilzame oogmerken mogten mede werken, en daarbij in hunne ontbrekende middelen voorzien werd om zich het noodige tot eene zoo belangrijke onderneming te kunnen verschaffen.

M.....

OVER HET GEBRUIK EN DE ZAMENSTELLING

DER NIEUW UITGEDACHTE

RUSSISCHE MIJNBOOR,

VAN DEN

BARON ELSNER,

Generaal-Majoor bij het Keizerlijk Ingenieur-korps.

Met aanmerkingen uit het *Russische Ingenieur-Journaal*, IV. Deel, en uit het *Archiv für die Königlich Preussischen Artillerie- und Ingenieur-korps*, 4° Jaargang, 8° B. 2-4 S. 117-122.

(VERGEZELD VAN EENE PLAAT.)

I.

INLEIDING.

De Mijnboor is op zich zelve een algemeen bekend werktuig; minder deszelfs gebruik. De aanwending daarvan strekt zich, onder anderen, tot het volgende uit:

1° Om bij de uiteinden der luister-gangen (1), waar men de aannadering van den vijandelijken mineur waarneemt, de hoorgaten of buizen (Horchröhren) in straalvormige rigtingen van 12 tot 18 voeten (2) (5,37 à 5,56 el) lengte te boren, ten einde den vijandelijken mineur te beter gade te slaan en den afstand waarop hij zich nog bevindt, te naauwkeuriger te schatten.

2° Om in verscheidene gelegenheden te weten, op welken afstand men zich van de vijandelijke mijngangen bevindt.

3° Om in de meest verwijderde mijngangen (*Minenäste, Zweige, rameaux*) der verdedigingsmijnen, openingen naar het buitenste oppervlak der aarde te boren, ten einde versche lucht daardoor te doen instroomen.

4° Om kwetsmijnen (*Quetzmine, camouflets*) gereed te maken.

5° Om de ligging en grootte der bij den onderaardschen arbeid voorkomende groote steenen te verkennen en daardoor te bepalen of men deze steenen uit den weg ruimen kan, of wel dat dezelve door eene wending omgegaan moeten worden.

II.

Zwarigheden die zich by het gebruik der gewone of oude mynboor voordoen.

Tot laatstvoorgaande hoofddoeleinden, heeft men langen tijd over de meest voordeelige aanwending der mijnboor nagedacht, waarin men echter tot dus verre nog niet bevredigend geslaagd was. Alle schrijvers over de Mineurkunst, beschouwen hetzelfde als een onontbeerlijk werktuig voor den mineur; geen derzelve verklaart duidelijk de regelen om het te gebruiken.

Alleen *Gumpertz* en *Lebrun* maken, als in het voorbijgaan, gewag, van de veelvuldige zwarigheden, welke de aanwending van de hedendaags in gebruik zijnde mijnboor vergezellen en bevelen tot dat einde, als nog het doelmatigste, het door den hoogleeraar *Boudier* uitgedachte toestel voor aardboringen (5) aan. Wanneer men echter in overweging neemt, dat in de enge hoorgangen, bij het aanwenden der gewone, met één handvat toegeruste, boor, dezelve slechts door eenen mineur kan in werking gebragt worden, zoo is het niet mogelijk, zich het voorgestelde doel met deze uitvinding te verklaren. Immers is de boorstift eenige voeten diep ingedrongen, zoo zijn, bij een lossen bodem, de krachten van eenen mensch niet voldoende, om de boor te draaijen, en nog minder, haar den noo-

(1) Horchgalerien, zegt de Hoogduitsche vertaling: moet zijn *Horchgänge* (*Ecoutes*).

(2) De Russische voet = 12 voeten = 144 duimen, is = 11,385 Pruiss. duimen = 0,3048 Nederl. el. — De *Sache* of *Sagène* is = 2,1335 Nederl. el; de *Archine* = $\frac{1}{2}$ = *Sagène* = 16 *Werschock* = 0,7112 Nederl. el; de *Werschock* = 0,045 el.

(3) Men vergelijkte: de *Mineurkunst* van v. HOYER, 1826, § 314 et seqq. De hier beschrevene Russische mijnboor is als eene gewigtige verbetering in die van *Boudier* te achten.

digen aandruk te geven, welke zwarigheid bij een klimmend boren nog vergroot, doordien alsdan de zwaarte van de geheele boor op de hand des arbeiders rust.

Ofschoon nu de toestel, welke *Boudier* tot het boren der gaten, zoowel in horizontale als in vertikale rigting, voorslaat, door het gebruik maken der schroef, het doordringen van het boorijzer begunstigt; zoo is dezelve dan nog maar voor een en dezelfde strekking aanwendbaar en kan niet in schuin-sche of zinkende rigtingen gebruikt worden.

III.

Beschryving der Elsnersche mynboor.

Dezelve bestaat:

1°. Uit twee eiken *dorpels* AA van 5 voeten (0,91 el) lengte, 4 duim (0,10 el) breedte en 7 duim (0,177 el) hoogte, welke door twee *bouten* BB, 2 voet (0,609 el) wijd in den dag vereenigd worden, zie fig. 1 en 2 der lijsgaande plaat. Zij vormen het voetstuk van het boor-werktuig.

2°. Uit eenen ijzeren as CC (*welle*), die door middel der *tap* D, fig. 2, in het tappenleger der droppels besloten, open nederwaarts gebogen wordt en in elke verlangde stelling door de aangeschroefde *pandeksel* of *beugel* (*Ueberwurfe*) EE in het tappen-leger gehouden wordt. Aan het einde dezer as CC is een *tandrad* F (fig. 1 en 2) bevestigd, welke in de *schroef zonder einde* G, fig. 2, ingrijpt. Deze schroef is aan de binnenzijde van het voetstuk bevestigd, en wordt door de *kruk* H bewogen.

3°. Uit eenen hollen, 14 duims (0,555 el) hoogen *cylinder* I, fig. 2, welke op de, in het midden versterkt, as loodrecht gerigt, met deze uit één stuk gegoten is. In dezen cylinder beweegt zich, liggende in een hiertoe uitgehold moer, de ijzeren *schroef* van $1\frac{1}{2}$ duim (0,0581 el) dikte K, fig. 2, die wederom in eene metalen *moer* L opgesloten is.

4°. Uit de *schroef* M, lang 2 voet (0,609 el), in middellijn dik $1\frac{1}{2}$ duim (0,0581 el), door welke de boor met behulp van een tweehandig handvat, in beweging gebragt word.

5°. (Fig. 3). Uit een verlengstuk, bestaande in eene korte *moer* O, met eenen vierhoekigen, aan het eind verdunnende *doorn* P. De *moer* verbindt dit aanzetstuk met de *schroef* M (1), en de *doorn* P grijpt in een hem aangemeten *leger* Q, welke de steel des lepels met de schroef M in Zusammenhang brengt. De *doorn* wordt in deszelfs *leger*, door de *stift* R bevestigd.

6°. Eenen uit meer stukken of leden tezamen gestelden *stang* van 13 tot 18 voet, (4,37 à 4,58 el) lengte. Deze verleng-

(1) Waarbij, gelijk in Fig. 3 is aangewezen, eene bijzondere stift a den kop der schroef M in het vangstuk O kan vaststellen. Deze stift wordt, even als die bij R, naar welgevallen ingezet en uitgenomen.

stukken hebben, behalve den doorn T, 15 duim (0,581 el) lengte en 1 duim (0,0254 el) dikte.

7°) (Fig. 1, 2 en 4). Uit 2 lepels U en V. De in zandigen en leemachtigen bodem aan te wenden lepel U, heeft de gedaante eens halven uitgeholden cylinders, met scherp geslepen randen. Die tot het doorboren eens vasten bodems, V, heeft eene kegelvormige gedaante, met 4 tot 10 tanden aan het uiteinde. De wanden of zijvlakken der boor, staan aan het uiteinde een halve duim (0,0127 el), en aan het achtereinde een geheel duim van elkander; te zamen vormen zij over hunne lengte 2 kanten, die naar de punt in hoogte afnemen.

IV.

Over de rigtingen, in welke men met de boor kan werken.

De constructie van dit boor-werktuig maakt het gebruik der eigenlijke boor in alle strekkingen mogelijk. De vertikaal op de as CC staande cylinder J, beschrijft, bij het in beweging brengen der spiraalschroef, een halven cirkel, en wordt, ten gevolge van het grijpen des tandrads in de schroefdraden, het zij voor- of achterwaarts, oogenblikkelijk in elke verlangde stelling vastgehouden. Daar men, bovendien, de schroef K, in den cylinder I, naar goedvinden kan doen zinken of rijzen, zoo deelt zich een dalen of klimmen, in zoo verre op de schroef M mede, dat zij in elke stelling de cirkelvormige beweging des cylinder's volgt; zoodat de boor steeds daár, waar dezelve moet werken, kan aangebragt worden.

V.

Voorschriften, by het gebruik maken der boor in acht te nemen.

1°) Wanneer de mijngang van hout gemaakt is, moet men ter plaatse waar de boor zal werken, een gat, iets grooter dan de grootste middellijn des lepels, uitsnijden.

2°) Wil men binnen een engen tak, loodregt tegen de wandbekleding of tegen het bovendeck heen boren, zoo is men in het aanbrengen der boor het meest gehinderd. In een zoodanig geval geeft men het voorloopig uit te hollen gat eene wijidte van 10—12 duim (0,254 à 0,504 el) opening en 12 duim (0,504 el) diepte. Bij niet genoegzaam vasten bodem, moeten deze gaten met eenige, gelijk bij de Hollandsche ramen, zamengevoegde kaders, van deelen gevormd, uitgezet worden.

3°) Zoodra de lepel zoo ver ingedrongen is, dat men een lid of verlengstuk aan de boorstang kan bevestigen, wordt de stift *a* uit het vangstuk P, welke tot hertoe alleen den lepel vatte, uitgeslagen, het vangstuk P zelf van de boorschroef afgeschroefd en uit de sponning des lepels getrokken. Dan wordt het nieuwe verlengstuk in den lepel bevestigd, door

den doorn in de groef te brengen, en eindelijk door de schroef M wederom in de moer van het aanzetstuk te schroeven.

4°) Bij het afschroeven der boor, zal men de stukken achtervolgens uitnemen. Daarna maakt men het aanzetstuk P van de schroef M en van de boorstang Q T los, dezelve met één stuk verkortende. Alsnu wordt het nog in de aarde zittende gedeelte der stang wederom met de schroef M verbonden en met het afschroeven der overige stukken op dezelfde wijze voortgevoerd.

5°) De stiften tot aanhechting der stangstukken, moeten met een klein hamertje voorzigtig in- en uitgeslagen worden. Tot bevordering daarvan, is het kleine kopje vierhoekig, en tot het uitslaan uit de sponning kan de daartoe eenige lijnen uitstekende punt der stift of het schaartje benuttigd worden.

6°) Daar bij het afschroeven der boor, bijzonder in vette en losse bodems, de stift *a*, welke het losschroeven der boorschroef van het aanzetstuk moet beletten, ook ligt afgebroken of gebogen wordt, zoo zal men den sleutel X, fig. 5, voorzigtig in de op zijde van het aanzetstuk aangebragte groef inschuiven, en dezelve integengestelde rigting der beweging van de schroef drukken.

7°) De toestel wordt bij een op- of neerwaarts boren op 2 schragen van middelbare grootte, naar gelang eener bekwame handteering der boor, alsmede tot een aanleggen of afnemen des staanden cylinders, gesteld. Deze bokken dienen tevens op eene plank of plaat gesteld te worden, ten einde het inzinken der pooten in den bodem des mijngangs te voorkomen. Bij den arbeid wordt de cylinder zoolang voor- en achterwaarts gedrasid, tot dat hij aan een der ijzeren bouten, die de grondbalken verbinden, aanstoot. Schudt of zwenkt de toestel bij dezen arbeid, zoo moeten de tegen over de boorschroef liggende einden der dorpels, door vast tegen den zolder des mijngangs gekloofde sparhouten, vastgehecht worden.

8°) Om het ongemak, dat bij eene opwaarts boren de afvallende aarde den mineur in zijnen arbeid hindere, of hem belette de schroef en moer te verzetten, weg te nemen, stelt men onder het te boren gat, eenen korten, den uit te boren grond afleidenden, koker of goot. In den planken bodem van het boveinde dezer goot wordt een gat, door het aanbrengen der boorschroef, uitgesneden; daar echter door deze insnijding nog zand zoude kunnen dringen, brengt men, om de boorschroef én moeren te bedekken, bij het leger van het aanzetstuk, een blikken scherm aan.

De aanwending van deze boor blijft, in allen gevalle, een zorg vereischend werk, zoodat voorzigtigheid en geduld bij den arbeid vereischt worden.

M.....

BEOORDEELING

DER

WAARDE VAN ONS KAVALLERIE-REGLEMENT.

Reeds is in den *Spectator* meermalen gewag gemaakt van de gebreken in het provisioneel reglement, doch geenszins zag men daarbij, door voorbeelden uit den werkdadigen oorlog ontleend, betoogen, hoe onvolledig de daarin voorgeschreven manoeuvres zijn, en welke noodlottige gevolgen dit kan hebben. Dit toch was eveneens noodzakelijk, om zelfs de ongeloofigsten en diegenen te overtuigen, welke daaraan nog veel waarde hechten.

De Fransche kavallerie, volgens dit reglement afgerigt, heeft voorzeker veel roem behaald; maar met een beter reglement zoude zij, bij dienzelfden roem, minder verliezen te betreuren hebben. Om dit te bewijzen, het onvolledige van het reglement, en de verkeerde wijze van manoeuvreren, welke gewoonlijk gevolgd wordt, aan te toonen, zal voorzeker niets doelmatiger zijn, dan een kort overzicht te geven van het algemeen bekende *Examen du livret provisoire de commandemens pour les évolutions de ligne des troupes à cheval*, par le colonel MARBOT, welke in den *Spectateur Militaire* van 1827 gevonden wordt.

Deze zoo leerzame critiek, door dit tijdschrift zooveel mogelijk bekend te maken, kwam ons des te noodzakelijker voor, daar men welligt het oogenblik eener herziening onzer reglementen nabij is, welke herziening zich des te dringender doet gevoelen, omdat men zich niet meer houdt aan de lessen in de school des ruiters vervat, noch aan de bewegingen in de manoeuvres voorgeschreven. Het formeren en deploijeren der geslotene kolonnen o. a. geschiedt niet meer met vieren, maar met pelotons, hetgeen meer tusschenruimte en afstand van het eene eskadron tot het andere, in bataille en in de geslotene kolonne, noodzakelijk maakt.

Het was in 1826, dat het *Livret provisoire des commandemens* verscheen; het bevatte de evolutiën, die op last van de Fransche commissie, tot het daarstellen van een nieuw kavallerie reglement bijeen geroepen, in het kamp van Luneville werden uitgevoerd, en naderhand met eenige wijzigingen, in het nieuwe reglement zijn opgenomen.

De generaal *Marbot* zegt in zijne inleiding, dat het oude Fransche (thans nog het onze) kavallerie-reglement, uit hoofde van de ophanden zijnde oorlogen, in der haast was zamengesteld; waarvan het trouwens ook alle blijken draagt.

Vóór dat de generaal met de critiek aanvangt, stelt hij de volgende grondbeginselen als vast, welke voorzeker door nie-

mand in twijfel zullen getrokken worden, en die men bij het samenstellen van een manoeuvre-reglement, in het oog dient te houden:

1°. Uitgezonderd de voorbereidende bewegingen, om op parades te defileren, moeten alle evolutiën, zonder onderscheid, schijnvertooning zijn van hetgeen in den oorlog plaats heeft; de manoeuvre die aan deze voorwaarde niet voldoet, is *on-noodig*, en moet uit een reglement verbannen zijn.

2°. Dat iedere evolutie, waardoor een korps slechts in de gelegenheid gesteld is, om in zekere omstandigheden en op zekere punten te vechten, in plaats van zulks alle oogenblikken, naar alle zijden en in den kortst mogelijken tijd te kunnen doen, eene *valsche* en slecht zamengestelde evolutie is.

3°. Eindelijk, dat het hoofddoel der taktiek moet zijn, om op een gegeven punt, het grootst mogelijk getal troepen, in den kortsten tijd, met het geringste verlies, in het gevecht te kunnen brengen.

De generaal onderzoekt nu in hoever het *livret provisoire* aan deze grondbeginselen voldoet.

Het afbakenen der linie.

De kavallerie, volgens den maarschalk van *Saxen*, het wapen van het *moment* zijnde, moet met de snelheid des bliksems op de lijn van bataille aankomen, en zich terstond vooruit begeven; want ieder deploijement of iedere frontverandering, voorondersteld wordende, door de aannadering des vijands noodzakelijk te zijn, moet men de kavallerie gewennen, om, na iedere formatie, *onmiddellyk* vooruit te rukken. Het is na-deelig voor hare opleiding, haar de slechte gewoonte te doen aannemen, *vooraf* op afgebakende lijnen te leeren halt houden en eenen kostelijken tijd met naauwkeurige en langdurige rigtingen te doen vervliegen.

Men stelle zich voor, twee divisien kavallerie, waarvan de eene altijd gebruik maakt van het afbakenen der linien, en de andere niet, dan zal voorzeker, in de eerste dagen, de rigting van de eerste oneindig beter zijn, maar na verloop van eenigen tijd, zal de tweede divisie goed genoeg manoeuvreren en zich naauwkeurig genoeg rigten, om voor den vijand te verschijnen.

Dat men dan van de eerste divisie, de hoofd-guides wegneme, dan zullen voorzeker de eskadrons, hunne encadrementen niet meer ziende afgebakend, zeer ongeregeld op de lijn van bataille aankomen en zich zeer slecht rigten.

De Pruisische, Oostenrijksche, doch vooral de Poolsche en Saxische kavallerien, deploijeren zich in den gestrekten galop en formeren naauwkeurige lijnen van bataille, zonder vooraf de linien af te bakenen.

1° MANOEUVRE.

De generaal, hoewel verreweg de beweging met pelotons boven die met vieren verkiezende, vreest, dat de intervallen en afstanden van 12 ellen niet voldoende zullen zijn, om de geslotene kolonne in de snelle gangen te formeren, en stelt alzo voor, om het formatie-eskadron eenige passen vooruit te doen gaan, ten einde de beweging van het eskadron, dat onmiddellijk aan de linkerzijde van het formatie eskadron is, gemakkelijker te maken. Dit eskadron zou aldus slechts pelotons regts, voorwaarts en peloton links te maken hebben (1).

Verder keurt de generaal met regt af, de wijze waarop eene divisie kavallerie de geslotene kolonne formeert, namelijk, dat de eskadrons-kolonnen zich in verschillende gangen in beweging zetten en elkander inwachten, zoodat de zes eskadrons van de vleugels, gezamenlijk in kolonne komen, in plaats van achtereenvolgens.

Men moet nimmer uit het oog verliezen, dat alle evolutien daargesteld zijn, om in den oorlog te worden uitgevoerd.

Maar wat zoude er van de zes eerste eskadrons worden, indien zij overhoeks, alle op dezelfde hoogte marcheerde en een onvoorzien toeval hen noodzaakte plotseling *front te maken*? Zij zouden in eenen gevaarvollen toestand verkeeren: Om zich te deploijeren, wordt een flankmarsch vereischt, waartoe de vijand hun welligt geen tijd zoude laten, terwijl, indien zij in echelons gemarcheerd hadden, eene eenvoudige inzwening voldoende was, om den vijand tegen te rukken.

Hiertegen zal men kunnen inbrengen, dat de geslotene kolonne, in de nabijheid des vijands, niet geformeerd moet worden. Dit is, in het algemeen gesproken, waar; maar er komen in den oorlog omstandigheden voor, vooral bij een gedwongen terugtogt, waarin men, op het oogenblik, dat men de geslotene kolonne formeert, op het onverwachts kan aangevallen worden door een vijandelijk korps, welks onvoorziene nadering door een dorp of bosch begunstigd was. Hetgeen door het volgende voorbeeld en meer andere voorbeelden bewezen is.

In den veldslag van Eckmull, welke op een terrein voorviel, dat zamengesteld was uit kleine vlakten en denneboschjes, die gemakkelijk door te gaan waren, zag men de Beijersche chevaux-legers onverwachts eene Oostenrijksche divisie kavallerie-aanvallen, welke, de vijand niet zoo nabij wanende, zich in gesloten kolonne formeerde, om tusschen twee boschjes

terug te trekken. Midden onder hare flank-beweging aangevallen, maakten de Oostenrijksche eskadrons, die in echelons waren, *zeer gemakkelijk front*, hetgeen zij voorzeker niet hadden kunnen doen, indien zij achter elkander waren geweest, zoo als in het *Livret de commandemens*, en thans in het nieuwe Fransche reglement is voorgeschreven; zulks zou hunne nederlaag ten gevolge gehad hebben.

De generaal *Marbot* wenschte, dat men, behalve de geslotene kolonne, ook de kolonnen met eskadrons op geheele afstanden, aannam, omdat eene geslotene kolonne, plotseling in de flanken bij het ingaan of uitkomen van het defilé aangegrepen, voorzeker geen tijd zoude hebben, spoedig genoeg front te maken en geslagen zoude worden, zoo als zulks in 1807, drie dagen voor de slag van Eylau, bij Gudstad plaats had.

Eene divisie Fransche dragonders ontving bevel om de geslotene kolonne te formeren, ten einde spoedig tusschen een dorp en een bosch door te trekken, en aan de andere zijde in eene vlakte te gaan, om aldaar eene zwakke brigade ligte kavallerie te ondersteunen, welke met den vijand handgemeen was. Naauwelijks was de kolonne in beweging, zich op de wijdeste opening dirigerende, toen men de ligte kavallerie, in den vollen ren, door eenen veel talrijker vijand teruggejaagd zag. De vijandelijke generaal, zich op hetzelfde oogenblik op de dragonders werpende, doet het hoofd der kolonne aanvalen en tegenhouden, terwijl hij met het gros snel langs de linker flank heen trekt en deze met woede aanvalt.

Waren de dragonders op geheele distantien geweest, dan zouden ze front hebben kunnen maken, door eenvoudig de eskadrons te doen inzwengen, om alzo in staat te zijn zich te verdedigen; terwijl deze massa kavallerie, in de flank aangegrepen, zonder zich op de plaats te kunnen deploijeren, in eene verschrikkelijke verwarring overhoop geworpen, en met een aanzienlijk verlies terug gedreven werd. Men verweet bij deze gelegenheid de nederlaag aan de dragonders, terwijl zulks alleen aan het gebrekkige reglement toe te schrijven was.

Het voordeel om een defilé met eskadrons, gedeploijeerd, door te trekken, in plaats van in kolonne met pelotons, is: dat men terstond eskadrons geformeerd heeft, en zich derhalve met geene opvolgende formatien van dezelve voor den vijand bezig heeft te houden. Wil men de geslotene kolonne bij het uitkomen weder formeren, dan behoeven de laatste eskadrons slechts op te rukken.

4° MANOEUVRE.

In deze manoeuvre ontbreekt de wijze, waarop men zich *ter linker of rechter zyde* bij inversie in bataille moet formeren.

Gesteld, dat men met eene pelotons-kolonne, met den rechter vleugel aan het hoofd, uit een defilé komende, op de lin-

(1) Het eskadron dat onmiddellijk regts van het formatie-eskadron is zoude dan moeten maken: peloton links! de peloton voorwaarts! Vervolgens hoofd der kolonne links! en peloton regts.

(Nota van den vertaler.)

ker flank eene vijandelijke troep ontwaart, die op ons aan komt rukken, zal men dan in dit geval de kolonne voor den vijand doen defileren tot dat het laatste peloton uit het defilé is, *om links in bataille* te kunnen maken? veel beter is het immers, alsdan *ter linker zyde by inversie in bataille* te maken, waardoor de afdeelingen, welke den vijand nog de flanken aanbieden, door de voorgaande, die reeds front gemaakt hebben, gedekt zijn, en de aanval in echelons terstond kan uitgevoerd worden, zoodra ieder eskadron geformeerd is. Dezelfde beweging moet plaats hebben, indien men zich loodregt op de flank van den vijand wilde opstellen.

Het beroemd gevecht bij Hof, op den 6 Februarij 1807, zal een voldoende bewijs voor de noodzakelijkheid van deze manoeuvre opleveren.

Het Russische leger bij deszelfs terugtogt op Eylau, vreezende bij het defilé van Landsberg aangevallen te worden, had, om dit defilé te dekken, acht bataillons van de beste infanterie, bij het dorp Hof opgesteld. De bevelvoerende generaal plaatste deze bataillons op een hellend terrein; twee moerassen, 150 roeden voor deze positie gelegen, vormden een niet zeer ruim defilé, waardoor de groote weg liep.

De keizer *Napoleon*, op dit punt aangekomen, vond er de kavallerie der voorhoede opgehouden; de infanterie was nog ver af; evenwel was het van belang de vervolging voort te zetten. De keizer beval aan de kavallerie de achterhoede der Russen aan te vallen; deze ziende dat men slechts in kolonne van pelotons door het defilé heen konde rukken, bleven in gedeploijeerde linie, in weerwil van de tegenwoordigheid van talrijke Fransche eskadrons.

Eene brigade lichte kavallerie, *in kolonne van pelotons, met den regter vleugel voor*, geformeerd, trok snel het defilé door; maar om het centrum van de Russen niet aan te vallen, hetwelk op een eenigzins verheven terrein stond, dat door de sneeuw en den ijzel glad geworden, en moeilijk te naderen was, dirigeerde de kolonne zich in den galop bij het uitkomen van het defilé, naar den linker vleugel, welke het gemakkelijkste was te naderen, om deze in de flank en in den rug aan te vallen.

Hier was nu het geval, om *ter linker zyde by inversie in bataille* te maken, zoodra het eerste peloton ter hoogte van de laatste rotten van den linker vleugel was gekomen; maar deze beweging niet in het reglement staande, werd niet gekommandeerd, of slecht door de subalterne officieren begrepen; want de kolonne trok door, om zich door *links in bataille* in de natuurlijke orde te formeren. De vijand maakte zich dezen tijd ten nutte, om de beide vleugel-bataillons haaksgewijze te stellen, welke nu op eenen kleinen afstand op de voor hen defilerende eskadrons vuurden. Eenige pelotons-kommandan-

ten wilden *ter linker zyde by inversie in bataille* maken; andere bleven regtuit marcheren. De kolonne raakte alzoo in wanorde, zich onder een hagelbui van kogels niet in front kunnende herstellen, wierp zij zich gedeeltelijk in het moeras, dat achter hen was, alwaar zij veel paarden verloor.

Deze aanval alzoo mislukt zijnde, kreeg eene brigade dragonders in last, een nieuwen aanval te beproeven, die op hetzelfde punt en in dezelfde orde uitgevoerd zijnde, om dezelfde reden gelijke uitkomsten opleverde.

De generaal *d'Hauptoult*, kwam op den oogenblik met zijne kurassiers aan; de keizer beval hem andermaal den aanval op den linker vleugel te doen, welke onbetwistbaar het gemakkelijkst te naderen was. Maar de generaal vroeg verlof om op den regter vleugel aan te vallen, hetgeen hij, na een afzonderlijk mondigesprek met den keizer, bekwam.

De kurassiers in kolonne van *pelotons met den regter vleugel voor*, marcherende, trokken alstoen het defilé door; twee dezer eskadrons doen eenen schijn-aanval op het front van den vijand, terwijl de andere *hoofd der kolonne half links* maken, zich in den galop naar den uitersten regter vleugel van de Russen dirigerende, formeren zij zich ter regter zijde in bataille; zoodra zij op de hoogte van dien vleugel gekomen zijn, vallen zij de Russen in de flank, vervolgens in den rug aan, werpen hen overhoop en de acht bataillons worden onder de voeten der paarden vertrappt. Niet een man ontkwam, alle werden gedood of gevangen, terwijl de generaal *d'Hauptoult* den keizer de acht vaandels aanbod, die hem aan het hoofd zijner troepen omhelsde, zeggende: dat dit de schoonste kavallerie-aanval was die hij immer gezien had.

6^e MANOEUVRE.

Front achterwaarts in bataille.

Volgens het reglement wordt deze beweging altijd op het hoofd der kolonne uitgevoerd, hetgeen zeer gevaarlijk kan worden, indien de vijand, waartegen men front wil maken, zeer nabij het achterste der kolonne is. Immers is men verplicht, een geheel eind wegs af te leggen, steeds met den rug naar den vijand gekeerd. Deze nu kan door eenen snellen aanval, des te gemakkelijker wanorde in de gelederen brengen, vermits de linie, die reeds door de eerste eskadrons geformeerd is en front achterwaarts gemaakt heeft, gedeeltelijk door de laatste eskadrons gemaskeerd wordt, welke zich alzoo tusschen den vijand en de nieuwe lijn van bataille bevinden.

Het is dus noodzakelijk deze beweging in dit geval op het achterste der kolonne te doen, omdat men tot vast grondbeginsel moet aannemen, dat de troep die het digst bij den vijand is, het eerste in staat moet zijn, hem tegen te rukken.

Is de vijand nog ver af, dan kan het somtijds voordeelig zijn, zich te stellen ter hoogte alwaar het hoofd der kolonne is (1).

8^e MANOEUVRE.

De geschiedenis der oorlogen welke vóór die der revolutie plaats hebben gehad, leert ons, dat in de afgelopen eeuw, en vooral in den zevenjarigen oorlog, verschillende Fransche korpsen belangrijke verliezen ondergingen, omdat zij zich niet konden of wilden bij inversie in bataille formeren.

Niettegenstaande deze voorbeelden en duur betaalde lessen, vindt men in ons reglement nog maar weinige manoeuvres voor de formatie bij inversie, terwijl in navolging van de meeste vreemde kavallerie, iedere evolutie, in de natuurlijke orde uitgevoerd, door eene omgekeerde herhaald moet worden (2).

Om zich goed van het gewigt van de orde bij inversie, ten opzichte eener pelotons-kolonne te overtuigen, moet men zich de vooronderstellingen in de 8^e manoeuvre gedaan aldus voorstellen:

Eene kolonne van verscheidene eskadrons met pelotons, de regter vleugel voor, naar het punt *A* afmarcherende, was bij *B* van directie veranderd, om zich op het punt *C* te dirigeren. Een gedeelte was nog slechts van directie veranderd, toen de vijand zich in *DDD* aan het achterste der kolonne vertoont, waarop men, volgens het reglement, *links en front en achterwaarts in bataille* maakt (3).

(1) Zoude men in dit geval niet kunnen volstaan met *voorwaarts bij inversie in bataille en pelotons links-om-keert* te maken, zoodat het kommando *front achterwaarts in bataille*, of *front achterwaarts bij inversie in bataille*, altijd de beweging op het achterste der kolonne zoude aanduiden.

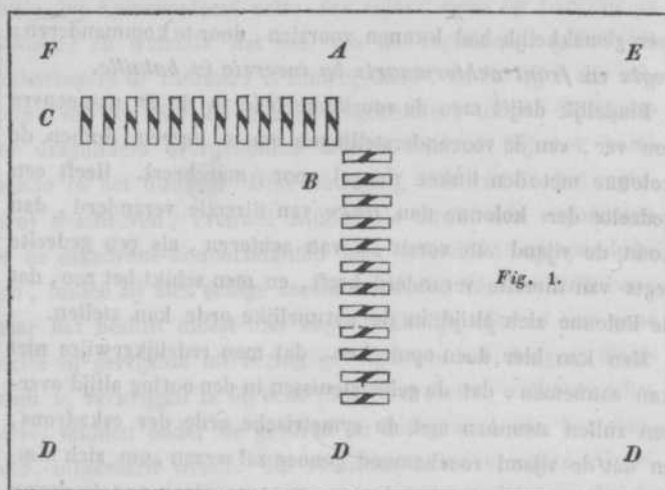
(2) Bij ons ziet men de deploijementen bij inversie zeer zelden, en de aanvallen in deze orde nooit uitvoeren. Het is dus te hopen, dat wij met eenen vijand te doen krijgen, die de beleefdheid heeft, om ons altijd in de gelegenheid te stellen, hem in de natuurlijke orde te kunnen aanvallen.

Beschouwt men de omgekeerde orde van nabij, dan is het onderscheid met de natuurlijke alleen denkbeeldig; zoodra men evenveel deploijementen en aanvallen in omgekeerde orde, als in de natuurlijke, uitvoert, dan zal de plaatsing en de aanvallen in beide orden even gemakkelijk zijn.

(3) Ingeval er spoed vereischt wordt, maken de eerste eskadrons pelotons links en rukken den vijand tegen. De eskadrons die front achterwaarts in bataille, of voorwaarts bij inversie en pelotons links-om-keert moeten maken, volgen de eerste in echelons, zoodra zij geformeerd zijn.

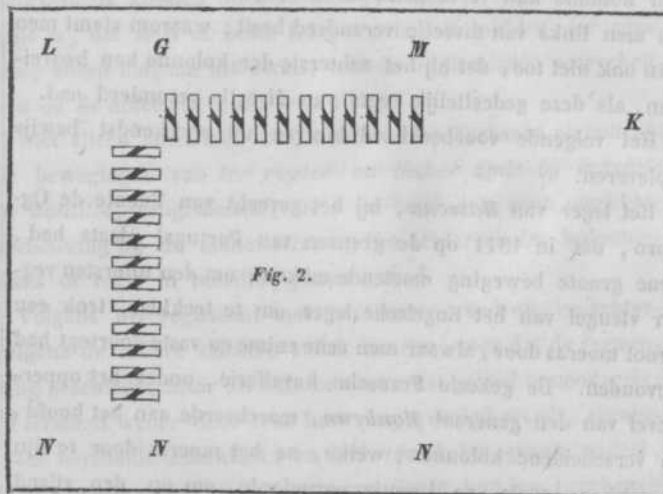
Kwam de vijand meer regts achterwaarts aanvallen, en was men hem zeer nabij, dan moeten de laatste eskadrons, op het achterste der kolonne front achterwaarts bij inversie maken, ten einde niet in den misslag van de 6e manoeuvre te vervallen.

De eskadrons komen dan in omgekeerde orde te staan, doch zijn zeer spoedig door de bewegingen van *pelotons links, tweemaal hoofd der kolonne links*, en weder *pelotons links*, in de natuurlijke orde te herstellen.

Maar indien zich de vijand in plaats van in *DDD*, in *FAE* vertoont, dat even goed kan gebeuren, wat zal men dan doen?

Het reglement schrijft dit niet voor. Evenwel de kolonne is in gevaar en moet oogenblikkelijk *regts en voorwaarts by inversie in bataille* maken, maar nu zijn de eskadrons in verkeerde orde, en dit is juist hetgeen men niet hebben wil; men gelooft deze moeilijkheid te ontduiken, door geene melding van het geval te maken.

Maar indien een gedeelte der kolonne regts van directie veranderd is en zich op het punt *K* dirigeert, dan verzuimt het reglement niet te vooronderstellen, dat in dit geval, de vijand zich in *LGM* vertoont, omdat men front tegen hem kan maken in de natuurlijke orde, door *links en voorwaarts in bataille*. Maar indien men het laatste gedeelte der vooronderstelling omkeert en dat men vooronderstelt dat de vijand (zoo als in de voorgaande manoeuvre) in *NNN*, op het achterste der kolonne komt aanrukken, dan duidt het reglement de wijze niet aan, waarop men zich in bataille moet formeren. Door niet van deze soort van aanval te gewagen, mist de kolonne eene formatie, waarmede zij zich verdedigen kan en waarin men

zeer gemakkelijk had kunnen voorzien, door te kommanderen: *regts en front achterwaarts by inversie in bataille.*

Eindelijk drijft men de voorkomenheid in de 8^e manoeuvre zoo ver, van de vooronderstellingen om te keeren, indien de kolonne met den linker vleugel voor, marcheert. Heeft een gedeelte der kolonne dan *links* van directie veranderd, dan komt de vijand van voren en van achteren, als een gedeelte regts van directie veranderd heeft, en men schikt het zoo, dat de kolonne zich altijd in de natuurlijke orde kan stellen.

Men kan hier doen opmerken, dat men redelijkerwijze niet kan aannemen, dat de gebeurtenissen in den oorlog altijd overeen zullen stemmen met de symetrische orde der eskadrons, en dat de vijand voorkomend genoeg zal wezen, om zich nimmer anders te vertoonen dan op punten, *door ons te voren aangewezen*, en waarop wij altijd in de natuurlijke orde front tegen hem kunnen maken.

De troepen zich in den oorlog nimmer op *vooraf bepaalde* punten kunnende formeren, zoo moet men hen, in vrede tijd leeren, op alle zijden, op alle oogenblikken, en op alle plaatsen front te maken.

Aangezien men aanneemt, dat de vijand zich aan het achterste der kolonne kan vertoonen, als de regter vleugel voor was, en men links van directie veranderd heeft, waarom stemt men dan ook niet toe, dat hij het achterste der kolonne kan bedreigen, als deze gedeeltelijk regts van directie veranderd had.

Het volgende voorbeeld zal hiervan het sprekendst bewijs opleveren.

Het leger van *Massena*, bij het gevecht van Fuenté de Onoro, dat in 1811 op de grenzen van Portugal plaats had, eene groote beweging moetende maken, om den uitersten regter vleugel van het Engelsche leger om te trekken, trok een groot moeras door, alwaar men eene ruime en vaste doortogt had gevonden. De geheele Fransche kavallerie, onder het opperbevel van den generaal *Monbrun*, marcheerde aan het hoofd, in verscheidene kolonnen, welke, na het moeras door te zijn getrokken, regts van directie veranderde, om op den vijand aan te rukken. De laatste van deze kolonnen, uit ligte kavallerie zamengesteld, had reeds van hare eskadrons in de nieuwe directie, toen de Spaansche partijganger *Don Julian*, die zich achter het dorp Nava dé Arvel verstoken had, onverwacht met zijne guerillas op het achterste der laatste kolonne kavallerie aanviel, welke zich alstoen in de positie in fig. 2 aangeduid, bevond, en waarvoor men de evolutie *regts en front achterwaarts by inversie in bataille*, moet aannemen.

Daar deze beweging niet in het reglement voorzien was, zoude de kolonne waarschijnlijk geslagen zijn, indien de troep, welke zich vertoonde, geregelde en goed aangevoerde kavallerie ware

geweest. Gelukkig was dit niet het geval; want *Don Julian* en zijne guerillas, meer lust tot plunderen dan tot vechten hebbende, vlugteden zoo snel zij konden, toen zij den generaal *Monbrun* zagen aankomen. Deze begaf zich in den galop naar het bedreigde gedeelte der kolonne, beval achterwaarts front te maken en op den vijand aan te rukken, *zonder de orde der eskadrons in aanmerking te nemen.*

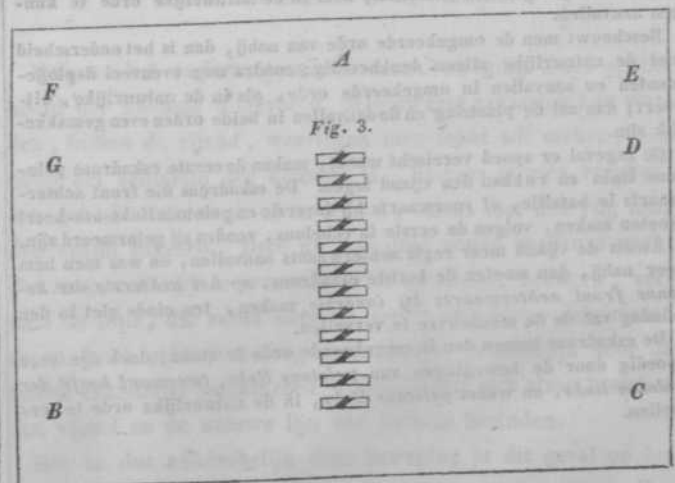
Dit kommando van de *routine* afwijkende, zoo had er bij de uitvoering groote verwarring plaats, waarvan een behendige vijand voorzeker gebruik zoude gemaakt hebben.

De generaal *Monbrun*, aan wien de generaal *Marbot* op dat oogenblik eene order van den maarschalk *Massena* overbragt, stemde met hem in, dat het reglement onvolledig was, en voegde er bij, dat hij tweemaal in hetzelfde geval, eens in den veldtogt van Hohenlinden en eens in dien van Austerlitz, verkeerd had (1).

10^e MANOEUVRE.

De geslotene kolonne op eene der flanken in bataille formeren.

Tot meer duidelijkheid van deze manoeuvre, wordt voorondersteld, dat eene geslotene kolonne met den regter vleugel naar het punt *A* marcheert. Indien de vijand zich in de directie van *BG* of *CD* vertoont, kan men niet beters doen, dan zich, zooals het reglement zulks voorschrijft, *van het achterste der kolonne links of regts in bataille* te maken. Maar indien de vijand in *DE* geformeerd stond, dan zegt het gezond verstand, dat men niets beter kan doen, dan de kolonne in de verlenging van de marsch-directie in bataille te formeren, op het kommando van: *ter regter zyde in bataille*, zoodra het hoofd der kolonne ter hoogte van het punt *D* gekomen is.

(1) Daar de generaal *Marbot* het noodzakelijk acht, een troep naar alle zijden te leeren front maken, zoude het mij niet ondoelmatig voorkomen ook de gevallen te vooronderstellen, dat de kolonne op de reg-

Om dezelfde reden zal men, indien men met eene gesloten kolonne een defilé doortrekt en men bij het uitkomen de vijand in *GF* opgesteld ziet, *ter linker zyde by inversie in bataille* moeten maken, zoodra het hoofd der kolonne ter hoogte van het punt *G* gekomen is. Raadpleegt men nu het reglement, dan schrijft hetzelfde, voor deze omstandigheden, slechts de twee gevaarlijke formatiën van het achterste der kolonne voor.

Een korps kavallerie, volgens deze voorschriften afgerigt, is alzoo genoodzaakt, om onder het geweer- of kanonvuur van den vijand te defileren, welke in *GF* opgesteld is, en daarenboven gevaar loopt van gedurende dezen marsch, in de flank aangevallen te worden; want het reglement geeft slechts het middel aan de hand, om dan eerst front te maken tegen den vijand, te beginnen, als het laatste eskadron ter hoogte van punt *G* gekomen is.

Het is voldoende om de geringste kennis van den oorlog te hebben, ten einde zich een denkbeeld te maken, van de groote nadeelen, welke bij de uitvoering van zulk eene evolutie, in tegenwoordigheid van den vijand, zoude ontstaan; — het is dus allernoodzakelijkst, de beweging van ter rechter en linkerzijde, zoowel in de natuurlijke orde, als in de omgekeerde, voor de geslotene kolonne aan te nemen.

Als een bewijs dezer noodzakelijkheid, kan het voorbeeld van de volgende belangrijke gebeurtenis verstreken.

Na den, door de Franschen gewonnen veldslag van Mondovi (1796), vervolgde de generaal *Stengel*, een der beste Fransche kavallerie-generaals van dien tijd, den vijand met een duizental paarden, toen de Piemontesche kavallerie, die zeer goed bereden en talrijker dan de Fransche was, terugkeerde, en *Stengel* noodzaakte op de reserve, door den kolonel *Murat* hem toegevoerd, terug te trekken. Deze versterking ontvangen hebbende, wilde *Stengel* het offensieve hernemen, maar na in gesloten kolonne een defilé door rijstvelden gevormd, doorgetrokken te zijn, ontwaart hij den vijand op een half kanonschot in bataille, voorwaarts van zijn linker flank opgesteld, en in eene positie gelijk aan die van *GF*. *Stengel* ziende dat hij den noodigen tijd heeft, neemt terstond een be-

ter of linker flank van hare vorige directie werd aangevallen, Fig. 1 in *FD* of *ED*. In het eerste geval zal men *voorwaarts by inversie en links in bataille*, in het tweede geval, *op het achterste der kolonne front achterwaarts en regt by inversie in bataille* maken.

In fig. 2 kan men in *LN* en *MN* aangevallen worden.

In het eerste geval maakt men op het achterste der kolonne *front achterwaarts en links in bataille*, in het tweede geval maakt men *voorwaarts en regt in bataille*.

De geregelde orde der eskadrons is verbroken, maar het taktische doel der kavallerie, om het grootst aantal sabels in het gevecht te brengen, is bereikt.

De verkeerde orde kan op verschillende wijzen, zeer spoedig in de natuurlijke orde hersteld worden.

sluit; hij kommandeert zelf: *ter linker zyde by inversie in bataille*; en wetende dat een van de regimenten geheel uit Lotharingers of Elzassers is zamengesteld, en dat bijna alle officieren van een van de andere regimenten, uit de Lotharinger dragonders overgekomen waren, herhaalt hij het kommando in het duitsch. Deze beweging was niet in het reglement beschreven, evenwel zouden de chefs der regimenten en de eskadrons-kommandanten haar misschien begrepen hebben, indien zij zich eenige seconden hadden kunnen bedenken; maar het besluit moest hier oogenblikkelijk zijn en van eene snelle en geregelde uitvoering gevolgd worden, hetgeen moeilijk te verkrijgen is bij eene nieuwe evolutie, welke voor het eerst, midden onder de gevaren en het gewoel van het slagveld, uitgevoerd wordt. De Fransche kolonne raakte in verwarring; de vijand die op dezelve aanrukte, viel haar in de flank, wierp haar overhoop en de Fransche regimenten ondergingen een aanmerkelijk verlies, waarvan dat van den braven *Stengel*, die door een sabelsteek sneuvelde, het gevoeligste was.

Nog jaren daarna yerweten de officieren zich den dood van hunnen braven bevelhebber. Verwonderd over een onbekend kommando, voor het eerst onder het kanonvuur gedaan, had geen hunner den generaal begrepen, en hem dus niet in zijne voornemens kunnen ondersteunen; hetgeen een sprekend bewijs is, dat zelfs de beste troepen, in het midden der gevaren, alleen datgene uitvoeren, wat de reglementen voorschrijven en de officieren goed weten.

Niet alleen heeft men nu in het nieuwe Fransche reglement, de bewegingen van *ter rechter en linker zyde by inversie in bataille*, aangenomen, maar er heeft ook eene merkbare verbetering bij de manoeuvres op het achterste der kolonne, links of regts in bataille, plaats gehad.

Volgens het reglement moet het laatste eskadron, en achtervolgens de andere eskadrons halt houden, voor dat de inzwending geschiedt; maar dit halt houden, dat geheel onnoodig is, en terstond weder door eene beweging gevolgd wordt, veroorzaakt herhaalde schokken, en had vooral het groote nadeel, dat de eskadrons-kommandanten moeilijk konden berekenen wanneer zij *MARSCH!* (1) moesten kommanderen, om hunne tusschenruimten te hebben, die veelal te groot of te klein zijn.

Ook geeft het reglement niet bepaald de wijze op waarop de geslotene kolonne zich in bataille moet stellen, als het hoofd plotseling opgehouden wordt.

De kolonne, op deze wijze opgehouden, wordt eene onbeveeglijke massa, die door eenige pelotons aangevallen, in de grootste wanorde kan gebragt worden.

(1) Als de eskadrons, zoo als thans in Frankrijk plaats heeft, niet vooraf halt, maar terstond *eskadrons links* maken, dan geschiedt het kommando *MARSCH!* als het volgende eskadron bij zijne inzwending, met omkomende vleugel, midden achter het voorgaand eskadron gekomen is.

Tot opheldering van dit geval, kan het volgende voorval verstreken:

De maarschalk *Lannes* (waarbij de generaal *Marbot* destijds aide-de-camp was) gedurende den veldslag van Essling eene kolonne Oostenrijkersche infanterie op het dorp Essling, — dat nog maar zwak bezet was, — ziende aanrukken, wilde den aanval des vijands doen vertragen, door deze in deszelfs linker flank te laten verontrusten. De generaal *Marbot* werd dien ten gevolge gelast een regiment jagers te paard, op de linker flank van de Oostenrijksche kolonne te doen aanrukken, tusschen den Donau en het dorp Essling doortrekkende.

De grondgesteldheid, bijna overal bebouwd, scheen zeer vast, en het regiment marcheerde in den sterken draf, in geslotene kolonne, met den rechter vleugel aan het hoofd, toen op eens de paarden van de eclaireurs, welke de kolonne voorafgingen, tot aan de borst in een moerassig terrein zonken, dat zich voor het geheele front der kolonne uitstreckte, welke daardoor plotseling opgehouden werd.

De vijand bespeurde de verlegenheid der Franschen; maar gelukkig had hij niets op dat punt, dan ongeregelde kavallerie van de Hongaarsche volkswapening, welke, hoewel onregelmatig, evenwel met moed op de linker flank aanvielen.

Het eerste eskadron niet vooruit kunnende, kon zich onmogelijk volgens de voorschriften in bataille te formeren; maar de kommanderende officier trok zich, door zijne tegenwoordigheid van geest, uit dezen gevaarvolle toestand, waarin het toeval hem geplaatst had. Hij deed al de vierde pelotons uit de kolonne gaan, door de beweging van *pelotons links*, en ging met dezelve in een eskadron vereenigd, in den vollen ren op den vijand los, die hij overhoop wierp en terug dreef. Hierdoor had de kolonne den tijd om te keeren en snel terug te rijden naar een terrein, waar zij zich kon deploijeren. Het was hoog tijd dat zij zich uit de positie redde, want een oogenblik daarna kwam een korps dragonders de Hongaren ondersteunen.

Het ontmoeten van eene moerassige grond, eene breede sloot, eenen hollen weg, door hoog koren verborgen, eene onverwacht gedemaskeerde batterij, de nederlaag en het onverwachts terugkeeren of ophouden van een troep, die voor eene andere marcheert, enz., enz., gebeurtenissen zijnde, die zeer dikwijls in den oorlog kunnen voorkomen, en alle het hoofd eener kavallerie-kolonne kunnen ophouden, om deze zonder verdediging aan den vijand te leveren, moet men zich verwonderen, dat het reglement daarin niet voorzien heeft.

De generaal *Marbot* stelt voor, om de geslotene kolonne in bataille te formeren, door dezelve in twee evenwijdige liniën op te stellen, door middel eener flankmarsch uitgevoerd, in eene tegenovergestelde rigting, door de onevene eskadrons,

waarvan de eersten alle in de eerste linie, terwijl de andere in de tweede linie zouden komen? Deze beweging, hoewel niet regelmatig, is evenwel beter dan zich niet te deploijeren (1).

11° MANOEUVRE.

Het doortrekken der liniën.

Deze manoeuvre heeft in het nieuwe Fransche reglement vele verbeteringen ondergaan:

Daar het gevaarlijk is, dat eene linie kavallerie, die reeds geleden heeft, aan den vijand de flanken aanbiedt en in kolonne terug trekt, zoo moet deze linie voor haren terugtogt, eerst door eene andere gedekt zijn (2).

12° MANOEUVRE.

Schaakswyze terugtogt.

Deze manoeuvre wordt in het nieuwe Fransche reglement als vervallen verklaard, omdat de terugtogt in echelons doelmatiger is. In deze orde toch is de troep beter in handen van den chef, terwijl de eene afdeling de andere spoediger te hulp kan komen, hetgeen vooral bij eenen terugtogt, die toch altijd nadeelig op het moreel werkt, hoogst noodzakelijk is.

Het is ook bij den schaaakswyzen terugtogt zeer moeilijk, dat de eskadrons juist achter hunne openingen blijven.

15° MANOEUVRE.

Front-veranderingen.

Bij deze manoeuvre heeft het reglement zich ook alleen bepaald tot die frontveranderingen, waarbij men altijd in natuurlijke orde komt, en dus niet voorgeschreven, om op de doelmatigste wijze naar alle zijden front te maken; b. v. men veronderstelt een zeker getal eskadrons in bataille geformeerd, waarvan de rechter vleugel in *A* en de linker in *B* is. Indien de vijand zich in de rigting van *AC* vertoont,

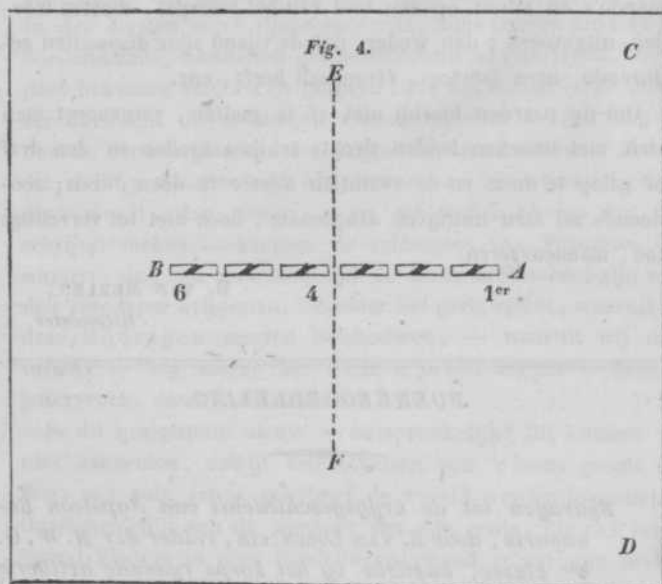
(1) Volgens het reglement zoude men den contra-marsch, en dan nog het achterste der kolonne, regts in bataille moeten maken; maar zoude het niet teverkiezen zijn, daar de contra-marsch in de nabijheid des vijands niet mag uitgevoerd worden, dat men met *pelotons regts- of links-om-keert* maakte, en dan van *achterste der kolonne regts of links*, of wel *ter rechter of linker zijde in bataille*? Men komt dan wel in de natuurlijke orde, maar het grootst aantal sabels kan in het gevecht gebracht worden, hetgeen toch het hoofddoel is.

Eene kolonne van zes eskadrons, kan zich op deze wijze in eenen sterken draf, in een en eene halve minuut in bataille formeren.

(2) Daar de twee liniën, indien men eenen aanval wacht of gaat doen, nimmer gedeploteerd moet wezen, zoude het dus niet beter zijn, de tweede tegen over de intervallen der eerste linie in kolonne van divisiën op het midden geformeerd, te plaatsen? Hierdoor krijgt deze tweede linie de noodige tusschenruimten, om de eerste, indien deze terug gegaagd wordt, door te laten. Zie *Militaire Spectator*, I. Deel.

dan maakt men eene loodrechte frontverandering, op den regter vleugel, waardoor de linker vleugel in *C* komt.

Maar indien de vijand in de rigting van *AD* komt, zoude men, volgens het reglement, op den regter vleugel van het laatste eskadron van front moeten veranderen.

Beantwoordt deze beweging aan het doel, en levert dezelve genoegzame zekerheid op? Dit is te betwijfelen. Inderdaad, terwijl het formatie-eskadron *peloton regts en voorwaarts in bataille* maakt, maken de andere pelotons *regts en regts-omkeert*, en daarna *front achterwaarts in bataille*. Hierdoor keeren zij den vijand eenen geruimen tijd den rug toe, hetgeen op het oogenblik van gevaar, altijd eenen nadeeligen invloed op het moreel van den soldaat uitoefent, die zijne tegenwoordigheid van geest verliest, als hij, zelfs op zekeren afstand, het kanonvuur en het geschreeuw van den naderenden vijand achter zich hoort.

Maakt men daarentegen *peloton regts en voorwaarts by inversie in bataille*, dan heeft men het groote voordeel van de geheele beweging uit te voeren met het gezicht en de sabel naar den vijand gekeerd.

Onder de menigvuldige voorbeelden, waardoor men het nut van deze beweging zoude kunnen aantoonen, dient het volgende:

In 1815, bij den veldslag van de Katzbach, werd, tegen het einde van den dag, de brigade ligte kavallerie van den generaal *Vathiez*, plotseling achterwaarts van hare regter flank aangevallen door eene kolonne Pruisische kavallerie, waarvan de omtrekkende beweging, door een bosch verborgen werd, hetwelk de Fransche voltigeurs niet hadden kunnen verdedigen, uit hoofde de regen hunne geweren onbruikbaar had gemaakt.

De brigade, bestaande uit drie regimenten, was in drie linien opgesteld. Het 25ste regiment jagers paard, door den generaal *Marbot* gekommandeerd, maakte de tweede linie uit. Op het oogenblik dat men den aanval ontwaarde, was de vijand, die achter den regter vleugel op kwam dagen, reeds zoo nabij de brigade, dat het regiment dat in de 3de linie stond, in de flank gevallen en overhoop geworpen werd, vóór dat het eenige beschikking had kunnen nemen. Het 25ste regiment jagers zouden hetzelfde lot ondergaan hebben, indien de generaal de frontverandering volgens het reglement had uitgevoerd, waarbij de eskadrons de rug zouden hebben toegekeerd aan den vijand, die met een groot geschreeuw en met gevelde lans op hen aanrende. Overtuigd dat men in zulke omstandigheden regt op den vijand moet losgaan, kommandeerde de generaal *Marbot*: *peloton regts en voorwaarts by inversie in bataille*; door welke bewegingen de frontverandering werd uitgevoerd en het regiment geformeerd, juist tegen over de vijandelijke linie, die nog slechts 30 passen ver wijderd was en overhoop geworpen werd.

De generaal *Marbot*, zegt dit voorbeeld aan te halen, om die kavallerie-officieren te overtuigen, welke het nut van de frontverandering bij *inversie*, mogten in twijfel trekken (1).

14e MANOEUVRE.

Doortogt van het defilé voorwaarts.

Bij deze manoeuvre doet men in het defilé twee pelotons van verschillende eskadrons naast elkander marcheren, hetgeen voorzeker bij het uitkomen en weder vaneenscheiden dezer pelotons, veel verwarring zoude veroorzaken, indien eenige kanonskogels of granaten in het defilé vielen. Deze manoeuvre wordt zoo weinig uitgevoerd, dat de generaal *Marbot*, gedurende de vijftien der werkzaamste veldtogten, dezelve nimmer heeft zien geschieden, noch gehoord heeft, dat zij uitgevoerd is geworden, hetgeen een bewijs is, dat men dezelve als onnoodig kan beschouwen (2).

(1) Bij de schuinsche frontverandering, wordt in het reglement gezegd, dat de kolonel de kommando's niet eerder zal doen, dan nadat het rigtings-eskadron en de hoofdguides op de nieuwe linie geplaatst zijn.

Zoude het niet beter zijn, ter bespoediging van de beweging, te bepalen, dat het rigtings-eskadron zich terstond op het voorbereidingskommando, zonder het kommando *marsch!* af te wachten, in de linie plaatst?

Wordt men schuins van achteren aangevallen, dan moet men eerst *peloton regts- of links-omkeert* doen maken, om daarna schuins van front te veranderen.

(2) In het nieuwe Fransche reglement, heeft men vooronder stelt, dat de vijand bij het uitkomen, zoowel regts en links, als voorwaarts van het defilé kan opgesteld zijn, terwijl bij ons de vijand altijd de voorkomenheid heeft zich voorwaarts op te stellen; ook wordt er niet voorgeschreven, om de passage van het defilé uit te voeren, in de vooronderstelling dat men terstond wierd aangevallen, zoodat de twee eerste doortrekkende eska-

Uit al het voorgaande blijkt dus genoegzaam, dat het provisioneel reglement veel te wenschen over laat, niettegenstaande de Franschen zich daarmede gedurende hunne bloedigste oorlogen hebben beholpen, zooals de voorstanders van dit reglement, ter verdediging van hetzelfde, telkens aanhalen.

Ons reglement laat evenveel te wenschen over als de wijze waarop de manoeuvres door enkele chefs uitgevoerd worden. Men doorloopt de manoeuvres, maar men manoeuvreert niet.

Men formeert de geslotene kolonne, men deploijeert, men maakt voorwaarts in bataille, men laat met pelotons weder afbreken, enz., en na dit alles gedaan te hebben, zonder eenige vooronderstellingen van des vijands bewegingen, brengt men het regiment aan het eind van het terrein, en na aan de ruiters wel aanbevolen te hebben van de paarden goed in de hand te houden, gaat men, tot sluiting van het tooneel, tot den aanval over; waarbij men wel eens ziet, dat een chef of hoofd-officier, om den aanval goed gade te slaan, hem achter het front bestuurt.

Zie hier de wijze, waarop volgens de generaals *La Roche-Aymon* en *Marbot*, moet gemanoevreerd worden:

Eerst moeten de manoeuvres letterlijk met de grootste bejaardheid in alle gangen uitgevoerd worden, zoodat ieder zijn pligt weet, om daarna tot manoevreren over te gaan; dat is bij iedere formatie wordt de tegenwoordigheid des vijands te voorondersteld, om hem onmiddellijk na de formatie aan te vallen; een frontverandering wordt gemaakt, of met eskadrons regts een aanval op de infanterie gedaan, waarvan de kavallerie voorondersteld wordt geslagen te zijn; dikwijls moet men ieder eskadron, zoodra het geformeerd is, doen aanvallen, zonder de formatie van de andere eskadrons af te wachten. Terstond na zulk een aanval, doet men de retraite blazen, waarop deze in echelons begint, van dien vleugel af, welke den aanval begonnen heeft,

zonder de formatie van de anderen af te wachten, den vijand te gemoet rukken, en door de andere in echelons gevolgd worden, naar mate zij geformeerd zijn. Na het defilé, volgens de letter van het reglement, voorwaarts doorgetrokken te zijn, trekt men het gewoonlijk, even bedaard weder achterwaarts door; eene manoeuvre welke evenmin, volgens den generaal *La Roche-Aymon*, uitgevoerd is. Door eene gelijktijdige beweging is men er veel spoediger door, zoo als zulks in mijne *Hand'eiding voor de Evolutien*, voorgeschreven is.

Daar de doortogt der defilés gewoonlijk op enkele kolonnen plaats heeft, zou men dezelve dan niet op de volgende wijze kunnen doortrekken? Vooronderstelt dat het defilé met het front eener divisie kan doorgetrokken worden, dan formeert men voor het defilé de geslotene kolonne, zoodanig dat het 2e en 3e peloton juist tegen over den doortogt zijn; het eerste eskadron rukt vooruit en maakt *beletzel 1e en 2e peloton*; hetgeen achtervolgens door de andere eskadrons uitgevoerd wordt, zoodra het voorgaande de breedte van eene divisie vooruitgerukt is.

Terstond bij het uitkomen van het defilé, kommandeert de kommandant van het eerste en achtervolgens die van de andere eskadrons: *1e en 2e peloton in linie*, om zich vervolgens naar omstandigheden te deploijeren.

enz., enz. Doet men b. v. een defilé in gesloten kolonne doortrekken, dan kan men vooronderstellen, de positie des vijands te hebben gadeslagen; nu wordt aan ieder eskadrons-kommandant vooraf medegedeeld, hoe het deploijement en de aanval bij het uitkomen van het defilé, zonder verdere kommando's en alleen op een sein van het trompet, moeten worden uitgevoerd; dan weder, dat de vijand zijne dispositien gedurende onzen doortogt, veranderd heeft, enz.

Om de paarden hierbij niet af te matten, vergenoegt men zich met tusschen beiden slechts schijn-aanvallen in den draf of galop te doen en de evolutien korter te doen duren; zoodoende zal men nuttig en aangenaam, doch niet tot vervelings toe, manoevreren.

B. VAN MERLEN,
Ritmeester.

BOEKBEORDEELING.

Bydragen tot de krygsgeschiedenis van Napoleon Bonaparte, door E. VAN LÖBENSELS, ridder der M. W. O. 4de klasse, kapitein by het korps rydende artillerie en adjudant van Z. E. den Heere Directeur-Generaal van Oorlog. — *Eerste deel. Veldtogten van 1796-1797 en 1800 in Italië en 1803 in Duitschland. Met 5 plans en eene algemeene kaart van het tooneel des oorlogs. Te 's Gravenhage by de Erven DOORMAN, 1839, in 8°, 478 bladzyden.*

Bijna twintig jaren houdt S^t. Helena's rotsgrond het kille gebeente des grooten mans omsloten, en nog is de bewondering der tijdgenooten over zijne genialen loopbaan klimmende. Nog knetteren de trompetten des roems in volle akkoorden, het grootschaardige van zijn genie, en hooger en hooger wordt de gedenkzuil zijner krijgsfeiten opgetrokken. Zonderling echter mag men het noemen, dat, in het tijdperk, waarin de zucht naar onbepaalde vrijheid, in alles en voor allen, zich op eene zoo luidruchtige wijze verbreid heeft, en steeds luider zich doet hooren, — dat in dat tijdperk — zeggen wij — de hulde aan den geweldigen heerscher van volken en landen, in honderden vormen wordt rondgedragen. Bijtel en graveerstift, leenen om 't zeerst aan de pen des historie-schrijvers eene magtige en aanlokkende hulp, om door beeld en voorstelling, door waarheid en phantasie, de aandacht te boeijen op den man der eeuw. *Victor Hugo* schetst het ons met zijne gloeiende pen:

« Tu domine notre âge; ange ou démon qu'importe!
« Ton aigle dans sont vol haletant nous emporte.
« L'oeil même qui te fuit te retrouve partout.
« Toujours dans nos tableaux tu jette tu grande ombre;
« Toujours Napoleon, éblouissant et sombre,
« Sur le seuil du siècle est debout.»

Maar moeten wij uit dit gezigtspunt het hierboven aangekondigde boek beschouwen? — Heeft de schrijver een zoodanig standpunt uitgekozen, voor den omvang en de innerlijke verdeling zijner tafereelen, die ons hier onder den titel van Bijdragen worden aangeboden? Wij gelooven het niet. — Het standpunt, dat de schrijver heeft uitgezocht, wijst hij reeds in den eersten regel zijner voorrede, zijne lezers aan: In het oordeelkundig beoefenen der geschiedenis van oorlogen, welke door bekwame veldheeren gevoerd zijn, ligt wellicht — de schrijver vermeent dit te mogen vooronderstellen — den weg die ons de ware beginselen der krijgskunst moet leeren. Zoodra die stelling als waarheid aangenomen en als waarheid gehuldigd wordt, dan gewis — en wij willen *chorus* met den schrijver maken — kunnen de veldtogten van *Napoleon Bonaparte* nog een geruimen tijd de beste oeffenschool zijn voor den jeugdigen krijgsmann. Ziedaar het gezigtspunt, waaruit wij deze Bijdragen moeten beschouwen, — waaruit wij deze nieuwe — wij mogen het reeds *a priori* zeggen — keurige lettervrucht moeten beoordeelen.

Is dit gezigtspunt nieuw — oorspronkelijk? Dit kunnen wij niet aannemen, dewijl vele schetsen van 's mans groote daden, met zulk eenen geleibrief de wereld werden ingezonden. Onafscheidelijk van de werking van zijn genie, die zich schitterend kleurde in zijne handelingen, stond echter zijn beeld, als de reus zijner eeuw, in de meeste dier letterkundige voortbrengselen op den voorgrond. *Jomini* was het echter die deze nieuwe bron van leering het beste ontginde, toen hij zijnen held voor de onsterfelijke vierschaar van groote mannen voerde, om zich en zijne daden te doen kennen en te regtvaardigen. Dit denkbeeld, met zijne vernuftige inkleeding, bragt den naar leering strevenden krijgsmann, eenen grooten stap verder, en toch bleef de persoonlijkheid des met zijne daden zoo ingenomen veldheer, het hoofdvoortbrengsel zijner ontginning. De behandeling der krijgsgeschiedenis, der geschiedenis van groote veldheeren en der door hen gevoerde veldtogten, liet nog altijd veel te wenschen overig ten opzichte der krijgskundige leering. Immers, wanneer men de krijgsgeschiedenis oordeelkundig wil beoefenen, om de kennis des oorlogs en der oorlogsvoering langs den werkdadig beschouwenden weg te leeren, dan dient de voordragt toch geene leemten te vertoonen, waarover het scherpsinnigste oordeel kan struikelen?

Veel is er — wij herhalen het — over *Napoleon* geschreven, zoowel voor als tegen; — hetzij in eenen verhalenden, hetzij in eenen beschouwenden trant, en in weerwil van dien grooten voorraad, bleef de weetgierigheid nog altijd gespannen, en de lust des historie-schrijvers tot opzameling van bouwstoffen, onverdroten. Ziedaar — volgens des recensents gevoelens — een groot bewijs, dat de toon waarmede de verschillende tafereelen zich voordoen, niet die was, welken men in de schilderij wenschte, om waarheid in licht en schaduw te erlangen, en ongekleurde luchtspiegelingen te verkrijgen. Dit schijnt ook het gezigtspunt te zijn, waaruit de kapitein van *Löben Sels* den voorraad zijner bouwstoffen heeft over zien. Zij konden hem dienstbaar worden, wanneer bijtel,

stift en vijl, oordeelkundig gebezigd, dat alles in den gewilden vorm gebragt, en van de dikwerf te groteske versiering ontdaan hadden. Deze arbeid zoude menigeen verdrotten hebben, doch de schrijver — hij zegt het ons zelf in zijne voorrede — had één doel, 't welk hij niet uit het oog verloor, namelijk de eigene leering. Toen hij nu aan het zamenstellen en in een zetten van de bearbeide gedeelten begon, kwam het hem voor, dat het geheel, in eenen nieuwen en oorspronkelijken vorm gebragt, ook anderen zoude kunnen uitlokken, dien weg in te slaan, en zoodoende meer algemeen nut te stichten. Dat de recensent er iets toe heeft bijgebragt, om dien ontkiemenden lust tot openbaarmaking aan te wakkeren, wil hij gaarne bekennen. Immers hij mogt dit doen, dewijl hij de overtuiging had, dat het hier geen blinde navolging, geen nageschrevene oordeelvellingen van en over bekende zaken waren, die aangeboden zouden worden; maar eene leerrijke, half verhalende, half beschouwende voordragt, der oorlogen door *Napoleon* gevoerd. Eene tweede beweegoorzaak sluit zich daarbij aan, namelijk, dat de schrijver in eene zeer gunstige positie was, om vele duistere punten, vooral betreffende het deel, dat de Hollandsche troepen aan sommige dier veldtogten genomen hadden, uit officiële bronnen en archieven te kunnen toelichten.

In de bewerking der bouwstoffen, volgt de schrijver den echten wijsgeerigen weg: de vergelijkende analyse, terwijl hij zich vooreerst op het standpunt trachtte te plaatsen, waarop de geachtste auteurs zich gesteld hadden, bij de zamenstelling van het gekozen onderwerp. Van daar, kon hij, met de hem eigene positieve geestkracht, en een door studie en bespiegeling gesterkt oordeelsvermogen, de geschiedkundige zekerheid naderen, terwijl het ontleedmes de bijzondere deelen, van vreemde omhulsels ontbloot, aan eene meer wijsgeerige beoordeeling had blootgesteld. Eene volledige krijgsgeschiedenis van den grooten veldheer te leveren, lag geenszins in het plan des schrijvers, dewijl zijn ontleedkundige voorbereidenden arbeid slechts bijdragen beoogden tot de ware kennis der krijgsgesbeurtenissen, waarbij *Napoleon* als eene ster van de eerste grootte schitterde. Op deze wijze arbeidende hebben zijne bijdragen echter eenen vorm verkregen, die ons meer nut en leering aanbrenge kan, dan eene volledige, op de gewone wijze voorgedragene krijgsgeschiedenis, ons zoude kunnen aanbieden.

Werpen wij slechts eenen vlugtigen blik op den eerst behandelenden veldtogt, namelijk dien van 1796—1797 in Italie, om onze bewering te regtvaardigen.

Bij de inleiding — in acht onderdeelen gesplitst — schetst de schrijver ons den toestand der Fransche legers, die tot de krijgshandeling geroepen worden. Kort maar bondig teekent hij dat personeel, dat geroepen scheen tot eene grootsche bestemming, en dat, voor een groot gedeelte, door de dreigende moordbijl, in stede van door zucht naar wapenroem, in de gelederen gedreven was. De invloed welke eene dusdanige zamenstelling moest uitoefenen, werd eenigzins in evenwigt gebragt, door den ingeboren aanleg der Fransche natie, en haren ridderlijken, maar luchtigen aard, die zich naar de om-

standigheden weet te schikken. De redenen der vroeger behaalde overwinningen, worden daaruit, door den schrijver op de volgende wijze afgeleid.

« Bijaldien de genoemde duizende vrijwilligers geheel ontbloomt waren van alle krijgbeleid, in dien zin, als dit door oefening verkregen wordt, mag men nogtans niet uit het oog verliezen, dat daarentegen bij velen de persoonlijke geschiktheid om afzonderlijk te handelen, zeer groot was. Het levendige van den Franschen volksaard, eigende zich bijzonder tot de afzonderlijke vechtwijze, welke door eenen zwerm van *tirailleurs* werden aangevangen, zich naarmate van de behoefte aanvullende. Bij ingeving, als het ware, van alle hindernissen des terreins partij trekkende, deden deze den vijand afbreuk, zonder veelal zelve aangevallen te kunnen worden. De zwakke gedeelten der vijandelijke stelling, werden ligtelijk ontwaard: daarenheen wendden zich alle krachten; de massa der troepen drong als eene wigge voorwaarts; de rijdende artillerie, toenmaals zoo geheel nieuw, was in de nabijheid, en zoo werden die stellingen dikwerf onder het hevigste vuur en bij het vallen van duizende offers, onder het zingen van den Marseillaanschen marsch, in de hoogste geestdrift bereikt, de vijand geslagen en uit dezelve gedreven.»

« Deze wijze van oorlogvoeren, welke met de hem eigene welsprekendheid, door den generaal *Foy* beschreven is, bragt ondertusschen deszelfs nadeelen mede, en zeker bij verdere navolging, zoude hierdoor de geheele vernietiging der Fransche krijgsmagt ontstaan zijn. De veldtogten in de Nederlanden, hadden reeds aangetoond, dat het afzonderlijk werken, het *tirailieren* zonder *soutiens*, en het niet vereenigd houden der hoofdmagt, hoezeer ook vele voordeelen aanbiedende, geenszins tot het groote oogmerk medewerkte. De veldtogt van het jaar 1796, aan den Rijn, bevestigde dit nader. In Italie deed de jeugdige opperbevelhebber in hetzelfde jaar, betere beginselen herleven.»

Slechts vier bladzijden zijn hiermede gevuld, en toch, is het wetenswaardige van honderde bladzijden der werken van eenen *Foy*, *Rocquancourt* en anderen, fiks gepenseeld, daarin opgenomen. In de oogen van den gewonen krijgsgeschiedbeoefenaar, behooren zulke inleidende details tot de onnutte beschrijvingen; doch de krijgswijsgeerige onderzoeker zegt: « Ziedaar de lessen der ondervinding, die ons tot de innige overtuiging terugvoeren, dat de volkswapeningen, zelfs bij de krijgshaftigste volken, niet bestand zijn tegen den samenhang der krijgbedrevenheid.» Het gezegde, betreffende het *tirailieren* zonder *soutiens*, reeds door de ervaring van het laatste der vorige eeuw veroordeeld, mag toch ook als eene gewigtige les gelden, zelfs in *onze dagen*, waarin wij allen het zoo noodig hebben, om de ondervinding van vroegere tijden te raadplegen. Waarvoor is de geschiedenis geschreven? is eene vraag, die men op alle publieke gedenkteekenen moest griffelen; — eene vraag, die het grootste aantal lezers uit het oog verliest, vooral de betweters, die zulke zaken onder de « *onnutte omschryvingen* » rangschikken.

In de beide volgende zinsneden, ontwaardt de schrijver de

noodzakelijkheid, die door *Bonaparte* werd ingezien, om de overwinning voortaan te doen afhangen van het juist en doelmatig aanwenden der verschillende strijdkrachten, en van het stelselmatig zamenstellen der onderdeelen van zijn leger. « Hier toe zoude het daarenboven noodzakelijk zijn, dat het leger niet alleen slecht één hoofd in naam, maar ook met der daad bezat; dat slechts één eenige wil, als het ware alle onderdeelen bediende en geleidde, en dat aan denzelfden alles ondergeschikt was. De wil, de invloed der volksrepresentanten bij het leger, moest dus gefnuikt en vernietigd worden.»

Op deze wijze lag *Bonaparte* den eersten grondslag voor den weg, dien hij met de lauweren der overwinning omzoodde; dit waren de beginselen die hij huldigde. De kapitein *van Löben Sels* heeft alzoo, als wijsgeerige beoefenaar der krijgsgeschiedenis, ons hier in eenen beknopten vorm, de behoefte doen kennen aan eene kunst, eene wetenschap, die alle de groote veldheeren hebben erkend en geëerbiedigd. Even als *Mauritz van Nassau* de noodzakelijkheid inzag, om die kunst, nadat zij eeuwen lang verwaarloosd was, in het leven terug te roepen, en slechts naar tijd, omstandigheden en oorspronkelijke ingeving te wijzigen, — evenzoo gevoelde *Bonaparte* de behoefte, om de uit het spoor verdwaalde oorlogsvoering, op de baan der wetenschap, der kunst, van regelmaat en orde terug te brengen. Slechts weinige bladzijden, en reeds wordt ons daarop eene leerrijke strekking voor den staats- en krijgsman, aangewezen.

Vervolgens vinden wij de moeijelijkheden omschreven, waarin *Bonaparte* gewikkeld was, toen hij het opperbevel over het leger in Italie aanvaardde, en daarmede wijst de schrijver ons op eene verhevene, wijsgeerige en menschkundige waarheid, namelijk: het vermogen van eene met geestkracht begaafde ziel, — het vermogen der hoogere talenten, op den ouderdom in dienst, en op de aanmatigheden zonder steun van erkende verdienste — wanneer slechts een vrije werkring aan die talenten worde aangewezen. Ware de Fransche regering zwak genoeg geweest, om aan zulke aanmatigheden gehoor te geven, dan ware, nog in dat jaar, de gelukster van Frankrijk beneden den staatkundigen horizon gezonken.

De schrijver brengt ons nu in kennis met den toestand der verschillende wapensoorten, ten einde uit de beschouwing der bestanddeelen van Frankrijks strijdkrachten, die van het leger, dat in Italie zoude optreden, meer bijzonder te doen kennen. Dit volgt in eene derde onder-afdeeling, waarin de toestand, de zamenstelling en opstelling van het leger in Italie geschetst worden. Het beeld van den man, die aan het hoofd zoude staan, was, hoewel in losse omtrekken, echter duidelijk op den voorgrond gebracht; — om hem groupeert de schrijver de innerlijke zamenstelling der werktuigen, die door de zielskracht van dien verheven *moteur*, in beweging zouden gezet worden. Kort maar bondig brengt men ons het raderwerk voor oogen, terwijl men ons zelfs eenen vlugtigen blik laat werpen, op de middelen die de werking van den geest de noodige kracht zouden bijzetten. Zelfs de patroontassen worden voor ons geopend — iets, dat welligt door velen we-

der onder de onnoodige *details* gerangschikt wordt; maar dat van zoo veel belang is voor dengenen, die met de zorg van krijgstoerusting belast, zijne bemoeijingen op de ervaring van anderen wil gronden:

«Aimez donc les détails! Ils ne sont pas sans gloire.»
«C'est là le premier pas, qui même à la victoire.»

Het is waar, *Frederik II* was het, die deze veel beteekende woorden zeide, en de groote man wordt welligt door een zeker soort van lezers als onbekwaam beschouwd, om nog in onze dagen als voorbeeld tot navolging te dienen. Hoe men echter tot de juiste beoordeeling van het verband en de oorzaken van *Bonapartes* zegevierenden togt in Italië zal geraken, zonder de kennis der grondstoffen, verklaren wij niet te kunnen beseffen.

De nauwkeurige kennis van den aard en de bijzonderheden des Franschen legers, was echter niet voldoende, om de geheele handeling van dien tijd op het gegeven krijgstooneel te overzien. Ook in die behoefte voorziet het onderhavige werk, want het ontvouwt ons de inrigting, zamenstelling, de beweegkrachten, even als de krijgskundige veranderingen en taktische bijzonderheden der Oostenrijksche en Sardijnische legers.

Hoevele omstandigheden worden ons niet duidelijk, wanneer wij slechts voor één oogenblik, den schrijver op den voet volgen, als hij zegt:

«De taktische geschiktheid der Oostenrijksche troepen kan men aannemen, dat algemeen in 1796 nog op dezelfde hoogte was gebleven als na de oorlogen van den grooten *Frederik*. De kavallerie, zoowel als de infanterie, stond nog op drie gelederen, en alhoewel dan ook naar mate van de meer of mindere behoeften, men hiervan afgeweken schijnt te zijn, was die opstelling toch de *fundamentele*. De legers waren gewoonlijk in twee slagorden of liniën verdeeld, met eene voorhoede en eene reserve. Het grootste gedeelte der kavallerie, werd op de beide vleugels der infanterie verdeeld, ten einde de flanken tegen vijandelijke ruiters aanvallen te beschermen. Was de noodzakelijkheid daartoe aanwezig, dan stelde de infanterie zich in opene carres. Het gebruik der ligte infanterie tot het openen der gevechten in verstrooide orde, werd zelden toegepast.»

«Elke slaglinie of treffen had deszelfs afzonderlijken aanvoerder, en was gewoonlijk in regter en linker vleugel verdeeld. De volgende onderdeelen waren brigaden van 4 tot 6 bataillons. Behalve de regiments-vuurmonden werden afzonderlijke batterijen uit de reserve, in de slagorden verdeeld. De artillerie, door de bedienings-manscappen, bij het vooruitrukken, voortgebracht moettende worden, konden zelden, door voorwaarts gelegene stellingen in te nemen, aan de infanterie ondersteuning verschaffen. Het aantal der *varende* (*worstwagen*-) batterijen was gering; dezelve verbleven veelal bij de voor- en achterhoeden. De indeeling dezer batterijen bij de kavallerie, was zeer zeldzaam.»

«Bij het gevecht rukten beide slagorden gelijktijdig voorwaarts, tot in het bereik van het klein geweer, en werd het

vuur alsdan aangevangen. Meestal, en alvorens men handgemeen werd, bragt de kavallerie eene beslissing te weeg. Deze zich op de vijandelijke werpende, en aldaar overwinnende, viel dadelijk op de infanterie, welke bij de ontwikkelde slagorde niet in staat was weerstand te bieden. In het tegengestelde geval, moest zich de eerst aanvallende gereed houden, zelve den aanval te ontvangen. Alles hing alsdan af van de ondersteuning, welke het tweede treffen aan het eerste konde bieden. Dikwerf evenwel gebeurde het, dat laatstgenoemde terugwijkende, het tweede treffen werd medegesleept. Zelden konde ten tweede malen tot den aanval, met dezelfde troepen, worden overgegaan.»

«Hetgeen voornamelijk de Fransche legers van die der Oostenrijkers in taktische geschiktheid (*beweeqlykheid*) onderscheidde, was de zoo groote uitgebreidheid van den legertrain der laatsten, zoowel door het aanwezig der tenten ontstaande, als door den voorraad van levensmiddelen, welke elk korps met zich voerde. Het een noch het ander was bij de Franschen meer gebruikelijk. Wel is waar, de oorlog, zoo als die op deze wijze door laatstgenoemden gevoerd werd, veranderde geheel van aard, doch ontegenzeggelijk is het tevens, dat daár, waar het slechts aankwam op het bereiken van een krijgskundig doel, aan de republikeinsche legers een groot voordeel moest ten deel vallen.»

De aard en de bijzondere strijdwijzen der beide legers, geven immers reeds het grootste licht over de krijgsfeiten die de schrijver later zal verhalen. Bij eene dusdanige behandeling, ziet men werkelijk de beide partijen, als voor de oogen getooverd, — iets dat den gewonen historie-lezer onverschillig of overbodig mag voorkomen, maar dat den leergierigen krijgsmannoodzakelijk is, om hem met helderen blik den loop der gebeurtenissen te doen volgen.

In de 6de onder-afdeling der inleiding, wordt de schets der beide oorlogvoerende partijen vervolledigd, door eene parabel tusschen de beide hoofd-aanvoerders. Van dit verbondene leger sprekende, zegt de schrijver:

«Aan het hoofd van hetzelfde stond de generaal der artillerie *Beaulieu*, een man die, hoezeer in vroegere oorlogen met roem gestreden hebbende, evenwel reeds te hoog in jaren was geklommen, om met kracht nogmaals als legerhoofd werkzaam te zijn. Op een oorlogstooneel tredende, aan hem geheel onbekend, zoude hij tegen zich over vinden, iemand met de zeldzaamste natuurgaven uitgerust, en die tevens in de volle kracht der jeugdige jaren was. Welke strijdmiddelen (*krachten*) de Oostenrijksche veldheer dan ook ter zijner beschikking had, deze zoude de *impulsie* van het krachtvolle leven missen, en moesten daardoor in vermogen dalen. Bij het Fransche leger daarentegen, zouden, onder *Bonapartes*' handen, de middelen als verdubbelen, bestuurd door zijnen helderen blik en juist oordeel, en voortgestuwd door den, van zijnen heldengeest uitgaande, onbepaalden invloed, welke bij weldra over zijne ondergeschikten zoo geheel wist uit te oefenen.»

Bij de beschouwing der houding welke de Italiaansche staten, te midden van het bloedige drama, dat op hunnen bodem

stond gespeeld te worden, aannamen, brengt de schrijver met zeer veel juistheid het oordeel van den bekenden krijgskundigen *von Decker*, ter passe, om de bewering te weerleggen, dat *Bonaparte* dezen veldtocht, zonder *basis* begonnen was. Deze gelegenheid wordt benuttigd, om de ware betekenis van het woord *basis*, als krijgsterm (iets waarover door sommigen zulke zonderlinge denkbeelden gekoesterd worden) door een sprekend voorbeeld op te helderen.

In de 8ste onder-afdeeling treedt *Bonaparte* werkelijk op met zijne plannen voor den aan te vangen veldtocht. Daartegen over worden de ontwerpen des Oostenrijkschen veldheers ontwikkeld en alles voorgedragen wat noodig was, om met kennis van zaken, het verhaal der gebeurtenissen te kunnen volgen.

De veldtocht van 1796—1797, wordt in vier afdeelingen gesplitst. De eerste afdeeling gaat tot en met het gevecht bij Lodi, over welk gevecht eenige beschouwingen volgen, die dit beroemde krijgsfeit uit verschillende oogpunten doen overzien, en dezelve duidelijk ontvouwen. In de tweede afdeeling vinden wij de bewegingen tegen de Mincio, het merkwaardige beleg van Mantua, de gevechten bij Lonato, Salo, en den slag bij Castiglione, terwijl ook hier, even als bij het slot der beide andere afdeelingen, de krijgskundige bemerkings van den schrijver, als de vrucht der lectuur van de voornaamste geschiedschrijvers over dit onderwerp, volgen. Zoowel in de beide eerste, als in de twee laatste afdeelingen, die het verloop en slot van den veldtocht mededeelen, houdt de schrijver de aandacht der lezers onafgebroken bezig met den toestand der oorlogvoerende partijen, de afwisselend optredende personen en werktuigen, — terwijl nu en dan onze blikken op den aard en de bijzonderheden van het terrein gevestigd worden. Bij het laatste bedoelde, even als bij de vermelding der bijzondere veranderingen van het wapen der artillerie, bepeurt men al zeer spoedig, dat de schrijver ook hierbij in details had willen treden, doch dat deze in de massa van bronnen, die hij benuttigd heeft, in het geheel niet of zeer schaars te vinden waren. Het weinige dat daarover bestond is zeer oordeelkundig vergeleken, bijeengebragt en opgenomen. De schaarsheid van zulke gewichtige bijzonderheden, is reeds bewijs genoeg voor onze inleidende bewering, dat de tot nu toe gevolgde wijze van bewerking der krijgsgeschiedenis, nog veel te wenschen overlaat. De kapitein *van Löben Sels* heeft het Nederlandsche krijgskundige publiek eene gewichtige dienst bewezen, door de afbakening van eenen beteren weg, langs welken men tot het beoogde doel moet geraken.

Als slot der vierde afdeeling, volgt een beknopt, maar zakkelijk overzicht van dien veldtocht, die de hoofdgebeurtenissen in eenen lichtenden bundel groupeert.

De veldtocht van 1800, in Italie, is kernachtig beschreven; iets dat te meer in het oog valt, daar het oordeel des zamenstellers hier zeer lichtelijk had kunnen falen, op de zich onderling zoo wedsprekende relazen van dien merkwaardigen oorlog. De schrijver trekt geen partij, maar verplaatst den lezer op het terrein dier verschillende oordeelvellingen, om dezelve met hem te onderzoeken. Dit was — het is waar — den eenigen weg, om tot de vermoedelijke ware toedragt der krijgsgesbeurtenissen te geraken; maar deze weg wordt, helaas! maar te zelden bewandeld. Het doel des schrijvers, om leering te verspreiden, terwijl hij zijne eigene overtuiging zocht voor te lichten, ligt hier duidelijk voor oogen; terwijl hij het bij den eersten veldtocht, ingeslagen voetspoor volgende, aanvankelijk de werktuigen beschouwd, die tot werkdadigheid geroepen worden.

Het onderwerp kon, noch mogt aan de staatkundige geschiedenis van dat tijdperk vreemd blijven. Ook aan die voorwaarde van den krijgsgeschiedschrijver voldoet de zamensteller, door eenen vlugtigen, maar zakkundigen blik te werpen op de hoofdgebeurtenissen en de praeliminaren van Leoben tot aan de omwenteling van 9 November 1799. De tweede afdeeling, die in ruime trekken den slag van Marengo bevat, met deszelfs gevolgen, is, ten opzichte der krijgskundige leering, het volledige wat ons tot nog toe van dat

merkwaardig krijgsfeit, dat *Napoleon* op de trappen van den Franschen keizerstroom bragt, onder de oogen is gekomen.

De merkwaardige veldtocht van 1805 in Duitschland, wordt ons in drie afdeelingen, met eene hoogstbelangrijke inleiding beschreven. De inhoud der laatste bedoelde, behoeft men slechts te lezen, om zich met den omvang en de strekking van dien arbeid bekend te maken.

Vooraf overziet de schrijver de hoofdgebeurtenissen, sedert den vrede van Luneville, tot aan de daarstelling van het keizerrijk. Daarna beschrijft hij de oprigting der groote legerkorpsen en den invloed van *Napoleon* op zijne onderhoorigen, benevens de verdere gebeurtenissen tot aan de vredebreuk met Oostenrijk. De Fransche krijgsmagt voor den veldtocht bestemd, met de bijzonderheden omtrent de zamenstelling der onderscheidene wapens, welke op de bovenvermelde schetsen volgen, zijn voor ons van des te meer belang, daar de schrijver hierbij in de gelegenheid was, omtrent de zamenstelling en de handelingen der Bataafsche divisie, oorspronkelijke en andere niet bekende bescheiden, te raadplegen. Daarop volgen de marsch-bevelen voor het oprukken der legerkorpsen naar Duitschland, de verhouding van andere staten tot Frankrijk, en de krijgskundige ontwerpen der verbondene mogendheden, en de zamenstelling hunner legers.

Me tevenveel doorzigt, zaakkennis en methode, worden de krijgsgesbeurtenissen van den veldtocht zelf geschetst, en het zegt veel voor den schrijver, dat hij van uit zijn studeer-vertrek, zoodanig tot de waarheid dier handelingen is kunnen doordringen, dat een van onze generaals-personen, welke den veldtocht heeft bijgewoond, verklaart, dat het onderhavige verslag voorzeker het beste is, dat hij tot nu toe gelezen had. Met dit oordeel stemmen andere, niet miader bevoegde scheidsregters in, zoodat wij daarmede onze beschouwing kunnen afbreken.

Evenredig aan de belangrijkheid van het werk, heeft ons verslag eene buitengewone uitgebreidheid verkregen. Deze uitvoerigheid wordt echter geregtvaardigd, daar en inhoud en omvang (het werk zal minstens drie lijvige boekdeelen beslaan) voor onze krijgsliteratuur eene buitengewone verschijning mag genoemd worden. Hoeveel tijd, zorg en rustelooze leeslust, reeds de zamenstelling van dit eerste deel heeft ingeroepen, blijkt ten eerste uit den inhoud zelf, ten tweede uit de opgaaft van de voornaamste werken, welke benuttigd zijn, en die achter dit deel is opgenomen.

De stijl en voordragt is onderhoudend en levendig, hoewel niet overal gelijkvormig, doch dit is voor den krijgsman van minder belang, evenals het niet overal zuiver Nederduitsche, dat den schrijver is ten laste gelegd. De typographische uitvoering doet de uitgevers eer aan. De schetsteekeningen, vijf in getal, zijn beter dan de algemeene kaart van het tooneel des oorlogs uitgevallen, een bewijs dat onze litographen in het topographische werk nog merkelijke vorderingen zullen moeten maken, om met onze naburen op gelijke hoogte te komen. De eenvormigheid der toonen op de kaart, is stuitend bij een terrein, dat door deszelfs aard, verschillende tinten moest vertoonen, — zij is ook geenszins van leemten vrij te spreken.

In de maand November zien wij het tweede deel van dezen belangrijken arbeid te gemoet.

J. C. VAN RIJNEVELD.

NOTA.

- Blz. 30, kol. 1, reg. 17 v. b. staat: van het algemeen bekende; lees: van het niet algemeen bekende.
 » 36, » 2, » 11 v. o. » Men komt dan wel in de natuurlijke orde, lees: Men komt dan wel niet in de natuurlijke orde.
 » 38, » 2, » 3 v. o. » tu jette tu grande ombre; lees: tu jette ta grande ombre;

OFFICIEELE BERIGTEN.

Opmerksaam gemaakt op de belangrijkheid, om alle officieele besluiten betrekkelijk de ontbinding van het leger te veld, en de zamenstelling van het leger op den voet van vrede, in onze kolommen op te nemen, zullen wij aan dien wensch voldoen en laten, als nu voorafgaan, de konink-

lijke besluiten, die in ons vorig nummer gemist worden, terwijl wij daarop de besluiten van deze maand zullen laten volgen.

Onder dagteekening van den 11den Julij II. n°. 96 heeft Z. M. het navolgende besluit genomen:

Art. 1. Het leger te velde wordt met den 15den dezer geheel ontbonden.

Art. 2. Ten gevolge daarvan zal de reserve divisie den 15den dezer mede worden opgeheven en zullen de generals, die bij dezelve geplaatst zijn, alsmede de officieren tot hunne staven behoorende, voorloopig met behoud van hun vol traktement en fourage-geld, in hunne tegenwoordige standplaatsen, de nadere bestemmingen afwachten, welke hun zullen worden aangewezen.

Art. 3. De afdeelingen en bataillons mobiele schutterij, welke tot dus verre bij de 1ste, 2de en 3de divisien infanterie zijn ingedeeld, zullen met den 15den dezer, van die divisien worden afgevoerd en zoowel deze korpsen schutterij als die, welke tot de reserve divisie hebben behoord zullen van den 15den dezer worden gebragt in dezelfde verhouding, in welke zich thans de afdeelingen en bataillons schutterij bevinden, welke bij geene divisien ingedeeld zijn geweest.

Art. 4. Aanvang nemende met den 15den dezer, zullen de infanterie en kavallerie van het leger, voor zoo verre, de onderscheidene korpsen dier wapenen, thans nog tot het leger te velde en tot de garnizoenen van Maastricht en Venlo behooren, in divisien en brigaden worden ingedeeld, en de hoofdkwartieren der over dezelve het bevelvoerende generals, worden gevestigd op zoodanige wijze en in die plaatsen als die op de tabellen van dit ons besluit gemexerd worden aangewezen.

Onze Directeur-Generaal van Oorlog is belast met de uitvoering van dit ons besluit enz. (get.) WILLEM.

De in dit besluit bedoelde indeeling van het leger, is als volgt:

Eerste divisie infanterie, onder het bevel van Z. E. den luitenant-generaal baron van Geen, hoofdkwartier Breda. 1ste brigade gekommandeerd door Z. K. H. den Erfprins van Oranje, hoofdkwartier 's Gravenhage, zamengesteld uit de afdeeling grenadiers, het 1ste bataillon jagers en de 8ste afdeeling infanterie (2). 2de brigade gekommandeerd door den generaal-majoor jonkv. Klerck, hoofdkwartier Breda, zamengesteld uit het 2de bataillon jagers, de 5de en 12de afdeeling infanterie.

Tweede divisie infanterie, onder het bevel van Z. D. H. den luitenant-generaal hertog Bernhard van Saksen Weimar-Eisenach, hoofdkwartier Utrecht. 1ste brigade, gekommandeerd door den generaal-majoor baron Heerdt van Eversberg, hoofdkwartier 's Hertogenbosch, zamengesteld uit de 7de en 17de afdeeling infanterie. 2de brigade, gekommandeerd door den generaal-majoor graaf van Limburg Stirum, hoofdkwartier Gorinchem, zamengesteld uit de 9de en 10 afdeeling infanterie.

Derde divisie infanterie, onder het bevel van den generaal-majoor de Favange, hoofdkwartier Nymegen. 1ste brigade, gekommandeerd door den generaal-majoor baron von Quadt, hoofdkwartier Nymegen, zamengesteld uit de 2de en 18de afdeeling infanterie. 2de brigade, gekommandeerd door den generaal-majoor de Hart, hoofdkwartier Maastricht, zamengesteld uit de 13de en 14de afdeeling infanterie.

Brigade zware kavallerie, gekommandeerd door den generaal-majoor de Posson, hoofdkwartier Haarlem, zamengesteld uit de afdeelingen kurassiers n°. 1, 3 en 9.

Brigade lichte kavallerie, gekommandeerd door den generaal-majoor Boreel, hoofdkwartier Tilburg, zamengesteld uit de regimenten lichte dragonders n°. 4 en 5, het regiment huzaren n°. 6 en het regiment lanciers n°. 10.

Wij WILLEM, ENZ.

Gelet op ons besluit van den 11 Julij jl. (Staatsblad n° 20), rakende het ontslag en de ontbinding der vrijwilligers en vrijwillige korpsen, welke, naar aanleiding Onzer proclamatie van den 1sten October 1830 (Staatsblad n°. 62), tot handhaving van ons gezag en tot bescherming van den Nederlandschen grond, de wapenen opgevat en hunne haardsteden verlaten hadden; overwegende, dat ook andere ingezetenen, met niet minder lofwaardigen ijver, in hunne woonplaatsen of op de kusten des Rijks, diensten verricht hebben, welke door ons allezins worden gewaardeerd, daar zij niet alleen gestrekt hebben tot instandhouding van de goede orde en rust binnen 's lands, maar het aan ons ook mogelijk hebben gemaakt, op het tijdstip, dat zulks voor het welzijn des Rijks noodig was, over de mobil verklarde schutterijen, voor de dienst bij het leger en in de vestingen te beschikken;

In aanmerking nemende, dat die ingezetenen, krachtens ons besluit van den 26 Julij 1834, n° 94, slechts voorloopig, en in afwachting van nadere bevelen, van alle werkelijke dienst vrijgesteld zijn geworden en de omstandigheden van dien aard zijn, dat zij nu alle die geheel vrijwillig door hen aangegane verbindtenissen volledig kunnen worden ontslagen.

Hebben besloten en besluiten:

Art. 1. Alle ingezetenen, in de voormelde categorie vallende, en mitsdien alle vrijwillige rustbewaarders, de vrijwillige schutters of artilleristen bij de plaatselijke schutterijen, vrijwillige schutters te paard in onderscheidene steden; vrijwillige jagers in Zuid-Beveland en te Almelo de veiligheids wachten en kustbewaarders, worden bij deze finaal en van alle verdere dienst ontheven, met bijzondere dankzegging voor de door hen aan ons en aan het Vaderland bewezen belangrijke diensten.

Art. 2. Door de zorg van Onzen minister van binnenlandsche zaken en door tussehenkomst der plaatselijke besturen, zal aan elk der zich alzoo verdienstelijk gemakt hebbende ingezetenen zoodanig bewijs van ontslag worden uitgereikt, als zal kunnen strekken tot blijvende herinnering van de in deze door hen betoonde Vaderlandslievende gezindheid.

(*) Bij deze en nader te noemen afdeelingen, worden niet begrepen de dépôts en reserve bataillons der afdeelingen.

Art. 3. Onze minister van binnenlandsche zaken zal de noodige maatregelen nemen, ten einde de naamlijsten der bedoelde vrijwilligers, door de zorg van de daarbij betrokkene plaatselijke besturen opgemaakt, bij de archieven dier gemeenten worden gedeponeerd en bewaard.

Wij WILLEM, ENZ. ENZ.

In aanmerking nemende, dat de veranderde omstandigheden toelaten om de verdere werking te kunnen opheffen van Onze besluiten van den 4den en 11den October 1830 (Staatsblad n°. 61 en 69), en die van den 17den en 23sten November 1832 (Staatsblad n°. 49, 50 en 55), destijds genomen ter uitvoering van de bepalingen vervat in de vierde afdeeling van de Wet op de schutterijen, van den 11den April 1827 (Staatsblad n°. 17).

Gezien de voordragt van Onzen minister van binnenlandsche zaken, van den 11den Julij II., n°. 285;

Gezien het rapport van het departement van oorlog, van den 14den Julij II., litt. P¹³ bis,

Hebben besloten en besluiten:

Art. 1. Onze besluiten van den 4den en 11den October 1830 (Staatsblad n°. 61 en 69), betreffende de formatie van den eersten ban der schutterijen, tot afzonderlijke mobiele korpsen; die van den 17den November 1832 (Staatsblad n°. 49 en 50), betreffende de oprigting van de reserve schutterijen uit de twee laatste bans en uit dat gedeelte van den eersten ban der schutterijen, hetgeen voorloopig niet in de mobiele korpsen begrepen is geweest, of daaruit tijdelijk is ontslagen geworden, en eindelijk, dat van den 23sten November van hetzelfde jaar (Staatsblad n°. 55), houdende voorloopig bepalingen omtrent de daartelling van den landstorm, worden bij deze buiten werking gesteld.

Art. 2. Dien ten gevolge magtigen Wij Onzen directeur-generaal van oorlog, tot het uit Onzen naam doen ontbinden van de korpsen mobiele schutterij, met de tot iedere derzelve behoorende kompanijen artillerie als ook van het bataillon schutterlijke artillerie, en eindelijk, van de korpsen reserve schutterij, voor zoo ver deze laatste zijn daargesteld en hier of daar nog zouden kunnen gehouden worden als zoodanig in aanwezen te zijn gebleven.

Art. 3. Door de ontbinding zullen de hoofd- en mindere officieren en verder tot de bewuste korpsen of kompanijen behoord hebbende manschappen, geacht worden van de verplichtingen tot dezelve volkomen ontheven te zijn.

Art. 4. Wij houden ons echter voor, om aan ieder der hoofd- en mindere, — niet tot het leger behoorende officieren, die bij de voorschreven korpsen of kompanijen hebben gediend, nader, bij een afzonderlijk besluit, een eervol ontslag uit de voormelde dienst te verleen; doch bepalen reeds voorloopig bij deze, dat aan het bedoelde ontslag, ten behoeve van zoodanige hoofd-officieren, die niet tot de plaatselijke schutterij van eenige gemeenten, hetzij dienstdoende hetzij rustende behooren, de vergunning verbonden zal zijn, om de uniform van het korps en de distinctive teekenen, aan hunne tegenwoordige rangen gehecht, voortdurend te mogen blijven dragen, zonder dat echter deze vergunning aan de voormalige militaire officieren die in eenen minderen rang, dan welken zij bij de voormelde schutterij hebben bekleed, gepensioneerd mogten zijn, eenig regt of aanspraak tot verhooving van pensioenen zal kunnen geven.

Art. 5. De vaandels, welke ten behoeve van de voorschreven korpsen zijn aangeschaft, of welke aan dezelve ten geschenke gegeven mogten zijn, zullen aan de gouverneurs in de provincien, waartoe gedachte korpsen hebben behoord, overgegeven, en door hunne zorg in de hoofdplaats der provincie op zoodanige wijze bewaard worden, als meest geschikt zal zijn, om het gebruik, dat daarvan gemaakt is, in een vereerend aandenken te houden.

Hiervan zullen echter zijn uitgezonderd zoodanige vaandels, welke bij eenig mobil schutterlijk korps, uit dezelfde gemeente herkomstig, in gebruik zijn geweest, of aan de plaatselijke schutterij eener bepaalde gemeente in der tijd zijn vereerd geworden, als welke, tot verder gebruik van de schutterij aldaar, aan den kommandant der dienstdoende schutterij van zoodanige gemeente zullen worden terug gegeven.

Art. 6. Vermits door de opheffing der betrekkingen tot de mobiele schutterij, de daarbij gediend hebbende hoofd- en mindere officieren, noch ook de onder-officieren en verdere manschappen, ontheven zijn van de wettelijke verplichtingen, die op ieder humer ten aanzien van de schutterij in het algemeen, in gewone tijden berustende zijn of nader zouden kunnen gebragt worden, zoo zullen al de hier bedoelde personen, voor zoo ver zij, uit krachte der wet, als schutterpligtigen bij de plaatselijke schutterijen, het zij dienstdoende het zij rustende, te beschouwen zijn, nadat de ontbinding ten uitvoer zal zijn gebragt, tot de schutterij, waartoe zij als zoodanig behooren, door de zorg van de plaatselijke besturen en de kommandanten dier schutterij terugkeeren, en daarbij dadelijk, behoudens de voorschriften, die wij ten aanzien van hunne indeeling nader zullen noodig oordeelen, wederom worden opgenomen.

De dienstpligtige officieren en onder-officieren echter, welke bij de plaatselijke schutterijen niet in de door hen bij de mobiele korpsen verkregen rangen of graden mogten zijn benoemd, noch daarbij kunnen worden geplaatst, zullen, indien zij zulks verlangen, tot zoo lang die benoeming of plaatsing werkelijk zal geschied zijn, *à la suite* van het korps gevoerd en buiten alle werkelijke plaatselijke dienstprestatie gehouden worden.

Art. 7. De gouverneurs der provincien zullen de noodige maatregelen nemen, ten einde zoodanige personen, die ten gevolge van hunne dienst bij de mobiele korpsen niet ingeschreven zijn geworden voor de schutterij of wel tijdelijke vrijstellingen hebben verkregen, gehouden worden, om de verplichtingen ten behoorlijken tijde te vervullen, die op hen, uit kracht der wet, reeds gebragt zijn, of nader op hen gebragt kunnen worden.

Art. 8. Al de voorwerpen van kleeding, wapening en uitrusting, thans nog in de magazijnen bij de staven der mobiele schutterijen of in het magazijn van den raad van Administratie der mobiele stedelijke schutterijen voorhanden, welke als het eigendom van eenige gemeenten, waar *diensdoende schutterijen* bestaan, te beschouwen zijn, zullen aan de plaatselijke besturen, die het aangaat, terug gegeven, doch de overige voorwerpen, welke 's Rijks eigendom zijn, in de magazijnen van oorlog of vervoerd moeten worden.

Art. 9. De kleeding en kleine equipments-stukken, welke de leden der mobiele schutterijen, tijdens hun vertrek met onbepaald verlof, hebben behouden, zullen voor zoo ver zulks door de belanghebbenden mogt worden verlangd, aan dezelve ter verder gebruik worden gelaten.

Afschriften van dit besluit, hetwelk in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, zullen worden gezonden aan Onzen minister van binnenlandsche zaken en aan onzen directeur-generaal van oorlog, ter uitvoering voor zoo veel ieder aangaat, mitsgaders aan Onze beëindigde zonen, den Veldmaarschalk en Prins Frederik der Nederlanden, alsmede aan het departement van finantien en aan de algemeene rekenkamer; respectievelijk tot informatie en narigt.

WIJ WILLEM, ENZ. ENZ.

In aanmerking nemende, aan de eene zijde het wenschelijke, om na de ontbinding der schutterlijke *mobile* en *reserve*-korpsen, de plaatselijke schutterijen, zoodra mogelijk terug te brengen tot het standpunt waarop zij in *gewone tijden* behooren, doch van den anderen kant, tevens de noodzakelijkheid, om reeds in gemelde tijden, in overeenstemming met de ten deze bestaande wettelijke bepalingen, de schutterijen in diër voege in te rigten, dat, bij veranderde omstandigheden, de daartoe aangewezen gedeelten derzelve, binnen den kortst mogelijken tijd, tot zoodanige diensten kunnen worden te zamen gebracht, als de omstandigheden mogten vereischen;

Gelet op de wet van den 11den april 1827 (*Staatsblad* n°. 17.)
Gezien de voordragt van Onzen minister van binnenlandsche zaken van den 11den Julij II., n°. 285;

Gezien het rapport van het departement van oorlog van den 11den Julij II., litt. ²² bis;

Hebben besloten en besluiten:

Art. 1. Nadat de korpsen *mobile* en *reserve*-schutterij onthouden, en de in dezelve begrepen geweest zijnde *wettelijke* dienstplichtigen bij de plaatselijke schutterij, waartoe elk behoort, zijn teruggekeerd, zal deze schutterij allerwege, wat derzelve samenstelling, en wijders het getal der *werkelijke dienstdoende* en de manschappen der *reserve* aangaat worden teruggebracht tot het getal bataillons en kompagnien, waarop hetzelve bij de vroegere besluiten van organisatie vastgesteld is geworden.

Art. 2. Zoodanige schutterplichtigen, welke bij de mobiele schutterijen plaatsvervangers hebben gesteld, zullen, voor zoo verre zij, om die reden, buiten werkelijke dienst zijn gehouden, dadelijk, hetzij in persoon hetzij bij substitutie, bij de plaatselijke schutterij in werkelijke dienst gesteld, of zoo zij regt op de reserve mogten hebben verkregen, voor deze opgeschreven worden.

Art. 3. De in persoon ingelijfde dienstplichtige schutters, welke uit kracht der wet, wegens vijfjarige dienst, regt op de reserve hebben, zullen dadelijk in het genot van dit regt gesteld, en zal hetzelfde regt desgelijks toegekend worden, zoo lang zij in deze positie blijven verkeeren aan de zoodanigen, die in de termen vallen van de §§ 1 en 2 van art. 3 der wet.

Art. 4. Naar gelang hun getal dit toelaat, zullen al zoodanige dienstplichtigen, welke geen regt op de reserve hebben, en door hunne maatschappelijke positie, gehuwden en ongehuwden of weduwnaars zonder kind of kinderen, tot den eersten ban der schutterijen behooren, in iedere gemeente tot afzonderlijke bataillons, kompagnien of sectien, die echter, in gewone tijden, altoos, even als alle schutterplichtigen, onder de bevelen blijven van den kommandant der *dienstdoende* of *rustende* schutterij van de gemeente of van het district, waartoe zij behooren, worden zamengevoegd, en aan dezen, zoo veel mogelijk, toegewezen worden zulke officieren en onder-officieren, welke het meest voor de dienst geschikt zijn te houden, en bij voorkeur dezulken, die vroeger bij de mobiele schutterijen zijn geplaatst geweest.

Art. 5. Aan de bij het voorgaande artikel bedoelde bataillons, kompagnien of sectien, zullen desgelijks, behoudens de voorregten, waarop de schutterplichtigen uit kracht der wet aanspraak hebben, *nominaatief* worden toegewezen zoodanige tot den eersten ban behoorende leden der schutterij, die voor de *reserve* opgeschreven zijn geworden.

Art. 6. Van alle, ingevolge de twee voorgaande artikelen, bij de schutterij in elke gemeente, hetzij dienstdoende, hetzij rustende, als tot den eersten ban behoorende ingedeelde schutters, zullen, overeenkomstig een door het departement van binnenlandsche zaken voor te schrijven algemeen model, in iedere gemeente, nauwkeurige en afzonderlijke lijsten worden opgemaakt, welke, voor zoo veel de gemeenten betreft, waar *dienstdoende* schutterijen aanwezig zijn, onmiddellijk, en in de overigen door tussenkomst van den militie-commissaris van het ressort waartoe iedere gemeente behoort, na door denzelve vooraf te zijn geverifieerd, door den gouverneur zullen worden toegezonden.

Art. 7. Deze lijsten zullen voortdurend bij de provinciale gouvernements in orde worden gehouden, en tot dat einde na verloop van elke drie maanden, aanvangende met den 1sten Januarij aanstaande, door de plaatselijke besturen op dezelfde wijze, als in het voorgaande artikel is vermeld, aan de gouverneurs opgegeven worden, alle, gedurende het verloop van tijdvak, door nadere inlijving of door overlijden, toegekende vrijstellingen, verhuizingen als anderszins, voorgekomen mutaties.

Art. 8. Van de alzoop opgemaakte lijsten zal door de gouverneurs worden opgemaakt een algemeene *numerieke* staat, bevattende het aantal officieren, onder-officieren en verdere manschappen, met onderscheiding van die der *dienstdoende* van de *rustende* schutterijen, in iedere gemeente, tot den eersten ban behoorende, en van dezen staat, aanvankelijk zoodra mogelijk, en vervolgens elke drie maanden, aanvangende

met den 15den Januarij aanstaande, aan het departement van binnenlandsche zaken een afschrift worden ingezonden, ten einde, nadat dezelve zullen zijn verzameld, in een algemeenen staat overgenomen, en aan Ons telkens te worden voorgelegd.

Afschriften van dit besluit, hetwelk in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, zullen worden toegezonden aan Onzen minister van binnenlandsche zaken, ter uitvoering, en wijders aan het departement van oorlog en aan Onze beëindigde Zonen den Veldmaarschalk en Prins Frederik der Nederlanden, respectievelijk, tot informatie.

WIJ WILLEM, ENZ. ENZ.

In aanmerking nemende, dat door de bij Ons besluit van heden (*Staatsblad* n°. 34), gedane intrekking van dat aan den 11den October (*Staatsblad* n°. 69), onder anderen mede buiten werking is gesteld de bepaling, vervat in art. 16 van hetzelve, opzigtelijk de samenstelling van de schutters-raden en de verordeningen op de tucht en discipline van de *rustende* schutterijen, en dat het misdien, ten einde in geval van verzuimde inschrijving of verzuimde aangifte van verandering van woonplaats, de toepassing der daarleggen bij de wet verordende penaliteiten en wijders ook de behoorlijke uitoefening van de dienst bij de evengemelde schutterijen voor zoo ver deze van de leden derzelve mogt kunnen worden gevorderd, te verzekeren, noodzakelijk is, dat in een en ander worde voorzien;

Gelet op de wet van den 11den April 1827 (*Staatsblad* n°. 17), en op Ons besluit van den 25sten Mei 1829 (*Staatsblad* n°. 38);

Gezien de voordragt van Onzen minister van binnenlandsche zaken van den 11den Julij II., n°. 285;

Gezien het rapport van het departement van oorlog van den 11den Julij II., l. P. 13bis;

Hebben besloten en besluiten:

Art. 1. Al de verordeningen omtrent de tucht en regtspleging voor de dienstdoende schutterijen bij de wet van den 11den April 1827 (*Staatsblad* n°. 17) vastgesteld, zullen op de *rustende* schutterijen van toepassing zijn.

Art. 2. Bij ieder bataillon of half bataillon *rustende* schutterij zal slechts één schutters-raad bestaan en aan denzelve een door Ons te beoemen Auditeur toegevoegd worden.

Deze raad zal deszelfs bijeenkomsten houden in het raadhuys van die gemeente, welke hiertoe, na overleg met het hoofd van het plaatselijk bestuur, door den voorzitter van dien raad, het meest doelmatic wordt beschouwd.

Art. 3. Opzigtelijk de samenstelling en de werkzaamheden van den schutters-raad, zullen bij de *rustende* schutterijen, even als bij de *dienstdoende*, in acht worden genomen de voorschriften vervat in Ons besluit van den 25sten Mei 1829 (*Staatsblad* n°. 38).

Art. 4. De leden van de voormelde schutters-raden worden benoemd en als zoodanig ontslagen in eene vergadering, zamengesteld uit de hoofden van ieder der gemeente-besturen, welke inwoners tot de formatie van hetzelve bataillon of half bataillon bijdragen.

Deze vergadering zal door den Militie-Commissaris van het district worden gepresideerd, en door denzelve zamengeroepen worden in zoodanige gemeente, welke localiteit hiertoe door hem het meest geschikt wordt geacht. De eerste benoeming der leden van den schutters-raad geschiedt op de voordragt van den kommandant van het bataillon, of halve bataillon; de volgende op de voordragt van den schutters-raad zelve, inhoudende een dubbeltal kandidaten.

Art. 5. De kosten op de vergadering der hoofden van de gemeente-besturen, op die van de schutters-raden en wijders in het algemeen op de rustende schutterij vallende, zullen worden gedragen door de gemeenten van het district, over welke het bataillon of halve bataillon zich uitstrekt, ieder in evenredigheid van het bedrag der bevolking. Zullende daarentegen de opgelegde boeten ten voordeele komen van die gemeenten, waartoe de veroordeelde als lid der schutterij behoort.

Art. 6. De voordragt tot benoeming van den Auditeur, die zoo veel mogelijk in de regten gegradoeerd zal moeten zijn, zal doorgaans twee kandidaten moeten bevatten, door den schutters-raad opgemaakt en door dezen aan den Gouverneur der provincie worden toegezonden; ten einde daarmede verder te handelen, zoo als ten aanzien van de benoeming der Auditeurs bij de dienstdoende schutterijen voorgescreven is geworden.

Afschriften van dit besluit, hetwelk in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, zullen worden toegezonden aan Onzen minister van binnenlandsche zaken ter uitvoering en wijders aan het departement van oorlog, en aan Onze beëindigde Zonen den Veldmaarschalk en Prins Frederik der Nederlanden, respectievelijk tot informatie.

Gegeven te 's Gravenhage, den 11den Augustus des jaars 1839, van Onze regering het zes en twintigste.

Bij Zijner Majesteits besluit van den 4den Augustus 1839, n°. 88, zijn de onderstaande heeren in de orde van den Nederl. Leeuw opgenomen:

1°. Als kommandeur: de kolonel *J. Hodshon*, komm. van de dienst. schutterij te Amsterdam, en tevens belast met het bevel over de eerste afdeling mobiele Noord-Hollandsche schutterij, ridder van gemelde orde.

2°. Als ridders: de majoor *J. Maitland*, kommandant van het tweede bataillon der tweede afdeling mobiele Geldersche schutterij; de majoor *F. Melvil*, kommanderende het tweede bataillon der eerste afdeling mobiele Noord-Hollandsche schutterij

De majoors: *P. S. L. Wickevoort Crommelin* en *F. C. L. Shuyterman* kommanderende respectievelijk het 1ste en 2de bataillon der 3de afdeling mobiele Noord-Hollandsche schutterij; de luitenant-kolonel *S. Henkes* kommandant van de 3de afdeling mobiele Zuid-Hollandsche schutterij; de majoor *J. F. Blyveld*, kommanderende het 1ste bataillon der afdeling mobiele Zeeuwsche schutterij; de luitenant-kolonel *P. F. Leysvius*, kommanderende het 1ste bataillon der afdeling mobiele Utrechtsche schutterij; de luit. kolonels *P. F. Bestier* en *W. Götte*, kommanderende respectievelijk het 1ste en het 2de bataillon der 2de afdeling mobiele Overrijssche schutterij, en de majoor jhr. *J. F. de Meij*, gekommandeerd hebbende het 2de bataillon der 1ste afdeling mobiele Groningsche schutterij, thans plaatselijke kommandant te Leiden.

BIJLAGE II,

BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIRES SPECTATOR, 8de DEEL, N°. 2.

(Maand Augustus, 1839.)

LAATSTE BENOEMINGEN, OVERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN BIJ HET LEGER.

BENOEMD:

Bij het wapen der art. in Oost-Indie, tot 2 luits.: de serg. tit. A. Netscher en F. C. von Schubert, respectievelijk van het 1ste bat. veld-art. en van het bat. art.-schuit. Bij de afd. gren., tot bat.-adj.: de 1ste luit. K. A. Akersloot van Houten, van de afd. Bij het korps ing., min. en sapp., tot 2de luit.: de kadets serg.-maj. A. Nolthenius, W. F. Heshuizen en J. A. W. D. van Hasselt. Bij het korps min. en sapp., tot 2de luits.: de kad.-serg. H. L. de Wijs en H. van Assendelft de Coningh, en jonk. L. M. van der Goes. Bij de vereenigde mil. en marit. geneesk. dienst in Oost-Indie, tot offic. van gez. der 5de kl.: de offic. van gez. der 5de kl. W. L. Pool, van de 10de afd. inf.; de tijd. offic. van gez. der 3de kl. J. H. Scholten, van de batt. rijd. art. n°. 1; de heer Cornelis Noom en de heer J. R. Majier, doct. in de gen. en heek. Tot komm. van de 1ste div. van het alg. depôt der landm. n°. 53: de maj. J. L. Barre, adj. bij den gen.-maj. prov. komm. van Overijssel. Bij het 5de bat. art. nat. mil., tot adj.: de 1ste luit. F. van Exter, van het bat. Tot plaats-maj. der 1ste kl. te Venlo: de kap. J. R. B. Veeren, van de 10de afd. inf. Tot magazijnm. der art. van de 5de kl. te Heusden: de magazijnm. S. Nuss, van het res.-park bij het leger te velde. Tot gen.-maj.: Z. K. H. Willem Alexander Frederik Constantijn Nicolaas Michael, Prins der Nederlanden.

Verplaatsingen.

Bij het wapen der inf. van het leg. in Oost-Indie: de 2de luit. W. von Geusau, van de 12de afd. inf. Bij de 2de afd. inf.: de offic. van gez. der 1ste kl. J. A. Rauw, voorloopig dienende bij het garn. te Deventer. Bij de 2de afd. inf.: de kap. Westerbaen Schmidt, van de 15de afd. inf., tijd. gedetacheerd bij den gen. staf. Bij de kon. mil. rijschool: de 2de luit. J. A. van Löben-Sels, van het reg. ligte drag. n°. 5. Bij het reg. ligte drag. n°. 5: de 2de luit. Quarles van Ufford, van het reg. en tijd. bij de rijs. gedetacheerd. Bij de 18de afd. inf.: bij het 2de bat.: de kap. J. V. Forrer, van het 1ste bat. dier afd. Bij het garn. te 's Gravenhage: de offic. van gez. der 1ste kl. H. S. Schauricht, van de div. kav. te velde, en *ad interim* belast met de directie van de geneesk. dienst bij het leger te velde. Bij het reg. ligte drag. n°. 4: de offic. van gez. der 1ste kl. F. Schmidt, van het reg., *ad interim* belast met de dienst bij de ambulance der div. kav. te velde. Voorloopig bij het algem. depôt der landm. n°. 53: de offic. van gez. der 1ste kl. W. J. Rentinck, van de ambulance der res.-div. van het leg. te velde. Bij de afd. gren., met bepaling echter, dat hij voorloopig als gedetacheerd bij het garn. te Breda zal verblijven: de offic. van gez. der 1ste kl. L. P. J. Snabilié, van de afd. gren. en belast met de dienst bij de ambulance der 1ste div. inf. van het leg. te velde. Voorloopig bij het garn. te Deventer: de offic. van gez. der 1ste kl. J. A. Rauw, van de ambulance der 3de div. inf. te velde. Voorloopig bij het garn. te Middelburg, met bepaling dat hij te-

vens belast zal wezen met de directie der geneesk. dienst in de prov. Zeeland: de offic. van gez. der 1ste kl. M. Stein, van de ambulance der 2de div. inf. te velde. Bij de garn.- en hosp.-dienst, ter beschikking van den heer inspecteur-generaal van de geneesk. dienst der land- en zeemagt: de offic. van gez. der 2de kl. H. Hassley en P. L. Leenders, beide van een der ambulances van het leg. te velde. Bij de 15de afd. inf.: de offic. van gez. der 2de kl. C. J. van Hees en B. Botzen, en de tijd. offic. van gez. der 2de kl. J. C. Lampe, alle van een der ambulances van het leg. te velde. Bij de 3de afd. inf.: de offic. van gez. der 2de kl. L. van Lier, Ez., van een der ambulances van het leg. te velde. Bij het 6de bat. art. nat. mil.: de tijd. offic. van gez. der 2de kl. A. A. Goldsmith, van een der ambulances bij het leg. te velde. Bij de 9de afd. inf.: de tijd. offic. van gez. der 2de kl. S. H. W. van der Heyden, van een der ambulances bij het leg. te velde. Bij de 7de afd. inf.: de tijd. offic. van gez. der 2de kl. G. J. van Thienen, van een der ambulances van het leg. te velde. Bij de 12de afd. inf.: de tijd. offic. van gez. der 2de kl. R. Fischer, van een der ambulances bij het leger te velde. Bij het reg. ligte drag. n°. 5: de offic. van gez. der 3de kl. H. Kofoed, van een der ambulances bij het leger te velde. Bij de garn. en hosp.-dienst te Gouda: de offic. van gez. der 3de kl. J. H. Nienhuis, van de garn.- en hosp.-dienst te Alkmaar. Bij het 5de bat. veld-art.: de offic. van gez. der 3de kl. J. F. X. H. M. H. Falk, van de 15de afd. inf. Bij de 15de afd. inf.: de offic. van gez. der 3de kl. R. van Raalten, van een der ambulances van het leg. te velde. Bij het korps min. en sapp.: de offic. van gez. der 3de kl. J. A. Goedbloed, van een der ambulances van het leg. te velde. Bij de garn.- en hosp.-dienst te Alkmaar: de offic. van gez. der 3de kl. L. Pieterz, van een der ambulances bij het leg. te velde. Bij de 2de afd. inf.: de offic. van gez. der 3de kl. P. Smit Devons-hire, van een der ambulances bij het leg. te velde. Bij de 9de afd. inf.: de offic. van gez. der 3de kl. F. J. van Douwe, laatstelijk gediend hebbende bij de garn.- en hosp.-dienst op de fort Lillo en Liefkenshoek. Bij de 3de afd. inf.: de offic. van gez. der 3de kl. H. R. van de Garde, thans dienende bij de garn.- en hosp.-dienst te Zaltbommel, doch gedetacheerd bij een der ambulances van het leger te velde, en G. J. Hoo-gen, van een der ambulances van het leger te velde. Bij de 10de afd. inf.: de offic. van gez. der 3de kl. C. J. Buitendijk, van een der ambulances bij het leger te velde. Bij de 12de afd. inf.: de offic. van gez. der 3de kl. D. Morel, van een der ambulances bij het leger te velde. Bij de garn.- en hosp.-dienst te Gorinchem: de offic. van gez. der 3de kl. J. L. Daring, van de garn.- en hosp.-dienst te Kampen, doch gedetacheerd bij een der ambulances van het leger te velde. Bij het garn.-hosp. te Maastricht: de apoth. van de 2de kl. met rang van 1ste kl. B. Krabbendam, dienende bij het hoofdkw. van het leg. te velde. Bij het garn. te Venlo: de apoth. van de 2de kl. C. van Eeten, dienende bij het garn.-hosp. te Maastricht. Bij het garn. te Breda: de apoth. van de 3de kl. J. G. Moltzer, en chef belast met de Pharmaceutische dienst bij een der ambulances van het leger te velde. Provisioneel en in afwachting eener nadere finale bestemming, bij het garn. te Venlo: de apoth. van de 3de kl. C. F. Schmidt, en chef belast met

de Pharmaceutische dienst bij een der ambulances van het leg. te velde. Bij het garn. te Nijmegen: de apoth. van de 5de kl. A. Stolker van der Lindt, tijd. dienende bij een der ambulances van het leg. te velde. Bij het bat. transportt.: de adjunctpaard-arts F. C. van Steenacker, dienende bij het hoofdkw. van het leg. te velde. Bij het korps rijd. art.: de kap. C. H. Meijer, van den staf der art. Bij de 12de afd. inf.: de 1ste luit. J. H. Meiss, van de 17de afd. inf. Bij het 6de bat. art. nat. mil.: de 1ste kap. W. E. Ketjen, van de div. pont. Bij de Oost-Indische inf.: de 2de luits.: J. C. A. H. Hachez, van het alg. dep. der landm. n°. 55. en H. D. van Wely, van de 15de afd. inf. Bij de 1ste div. van het alg. dep. der landm. n°. 55: de 1ste luit. C. J. W. van Engels, van de 15de afd. inf. De maj. Biben, eerstaanw. ing. te Gorinchem, als zoodanig naar Venlo. De 1ste kap. Pauw, eerstaanw. ing. te Veere, naar Breda. De 1ste kap. Brocx, van Utrecht als eerstaanw. ing. naar Veere. De 1ste kap. Mekern, eerstaanw. ing. te Lillo, als zoodanig naar 's Hage. De 1ste luit. Van Hooff, eerstaanw. ing. te 's Hage, naar Zutphen. De 1ste luit. Feith, van het leg. te velde naar Venlo. De 1ste luit. Snoeck, van het leg. te velde naar Gorinchem. De 2de luit. Hasebroek, van Brielle naar Venlo. De 2de luit. Nolthenius, naar den Helder. De 2de luit. Heshuizen, naar Brielle. De 1ste kap. Van Heurn, eerstaanw. ing. te Ellewoutsdijk, en Van Brienens van Ramerus, eerstaanw. ing. te 's Bosch, benevens de 2de luit.-ing. de Bruyn en Van Hooff, beide uit Gorinchem, naar Deventer in commissie.

Eerl. ontslagen.

De tijd. apoth. van de 5de kl. A. Stolker van der Lindt, van het garn. te Nijmegen; de 1ste luit. J. A. Smit Gijsberti Hodenpijl, van de 18de afd. inf.; de tijd. offic. van gez. der 2de kl. C. W. van Lede, van de vrijw. jag. der Leydsche Hooge school; H. H. Schreuder, van de vrijw. jag. van Van Dam; S. Jones, van de kon. jag.; H. J. Lulofs, van de 5de afd. inf.; A. C. Vader, van het garn. te Middelburg; A. C. G. Suerman, van de vrijw. jag. der Utr. Hooge school; W. Verhoeven, van de 2de afd. inf., en J. J. van Leenwen van Duyvenbode, van de 15de afd. inf. De tijd. offic. van gez. der 5de kl. met rang van 2de kl.: A. de Vogel, van het garn. te Dordrecht; C. N. Sauter, van het garn. te Breda; C. G. R. Ontijd, van het garn. te Leyden; C. van Deirse, van het garn. te Dordrecht. De tijd. offic. van gez. der 5de kl.: J. W. van Nieuwenhoven, van het garn. te 's Bosch; W. van Eeden, van het garn. te Dordrecht; N. Lipjes, van het garn. te Dordrecht; J. Coomans, van de 8ste afd. inf.; H. J. Hoogwinkler, van de 8ste afd. inf.; F. D. Sneltjes, van het reg. lanc. n°. 10; J. van Buuren, van de batt. veld-art. n°. 8; A. Broese Dijkhoffs, van de batt. rijd. art. n°. 5; J. Zelvelder, van de batt. rijd. art. n°. 2; N. Lansdorp, van de batt. rijd. art. n°. 4; W. J. Tombrink, van de 10de afd. inf.; C. L. Meijer, van de garn.-dienst in de prov. Zeeland; D. J. Dingemans, van het hosp. te Delft; J. den Doorn de Jongh, van het garn. te Amsterdam; V. T. Tromer, van het 2de bat. jag.; G. Zuidhoek, van het garn. te Amsterdam; C. Korteweg, van de 9de afd. inf.; J. Kluit, van de 5de afd. inf.; F. Haver Droeze, van het hosp. te Gorinchem; J. H. Coert, van het garn. te Gravenhage; E. ten Raa, van het hosp. te Vere; K. Simons, van de 12de afd. inf.; J. T. Serveraus, van het garn. te Middelburg; P. J. H. Loonen, van de afd. kur. n°. 9; N. D. Reyne, van het garn. te Alkmaar; J. J. E. Haksteen, van de batt. veld art. n°. 11; S. J. Fischer, van het garn. te Koeverden; J. A. Meijer, van het reg. ligte drag. n°. 3; C. A. van Steenderen, van het 5de bat. art. nat. mil.; Q. G. Pagano Mirani van het garn. te Amsterdam; P. Gips, van de 10de afd. inf.; W. P. Baert, van de batt. veld-art. n°. 5; P. J. Hensterman, van het reg. lanc. n°. 10; J. C. Lieven, van de afd. gren.; J. H. H. Keuss, van de batt. rijd. art. n°. 1; J. F. Vogel, van het res.-park te velde; J. Peelen, van het Groot Rijks hosp. te Utrecht; P. N. J. During, van het hosp. te Vere; J. D. van Renswouw, van een der ambulances bij

het leger te velde. De tijd. apoth. van de 5de kl.: P. R. Troger, van het garn. te Breda; P. Allart, van het garn. te Haarlem; W. Groenemeijer, van 's Rijks mag. van geneesm.; P. Crans, van het garn. te 's Gravenhage; C. Brunner, van het hosp. te Dordrecht; J. G. van der Maath, van het hosp. te Vere; M. H. L. Lohse, van het garn. te Deventer; G. Bisschop, van 's Rijks mag. van geneesm.; J. W. Verbeek Vrolijk, van het garn. te Axel; J. C. Filedt Kok, van het garn. op het fort Frederik Hendrik. De tijd. adj. paard-artsen: E. Veenhoven, van het res.-park te velde; B. J. C. Rijnders, van id., en J. A. Hinze, van de afd. kur. n°. 5. De tijd. offic. van gez. der 2de kl.: J. J. Rippens, van de 7de afd. inf.; B. van Lier, Ez., van de 15de afd. inf.; F. J. Leroi, van de 12de afd. inf. De tijd. offic. van gez. der 5de kl.: A. A. H. Hamer, van het 5de bat. veld-art.; J. Sieveking, van het res.-park te velde; J. H. Braakman, van de garn.-en hosp.-dienst te Deventer, thans ged. bij het Groot Rijks hosp. te Utrecht; H. H. Lubrs, van de 17de afd. inf.; W. J. van Selm, van de batt. veld-art. n°. 9; M. A. Aalbersberg, van de 12de afd. inf.; A. Sneep, van de 5de afd. inf.; L. Binendijk, van de garn.- en hosp.-dienst te Gouda; W. J. Thier, van de garn.- en hosp.-dienst te Gorinchem. De tijd. offic. van gez. der 5de kl.: G. Aalbertsberg, A. de Jager, J. C. F. Goudvuurder, J. de Lang en C. G. A. van Effen, allen dienende bij een der ambulances van het leg. te velde. De chir. van den 1sten rang bij de marine, J. C. Court, uit de betr. als tijd. belast met dir. der geneesk. dienst in de prov. Zeeland. De veldprediker voor de Protestantsche militairen, P. van Exter, bij de 1ste div. van het leg. te velde. De garn.-pred. H. van Idsinga, uit de betr. als belast met de waarneming van de eeredienst voor de Protestantsche militairen in de vesting Willemstad, de heer J. G. Ziepprecht, uit de betr. als tijd. belast met de functien van veldpr. bij de 5de div. van het leger te velde; terwijl de beeren D^o. Th. van Woelderen en J. F. Hoff, van alle verplichtingen zijn ontheven, welke als veldpredikers bij het leg. te velde, op hen mogten rusten. Den mil. intend. der 1ste kl. J. W. A. van den Bergh, belast met de adm. dienst bij het leg. te velde, en tevens in het genot gesteld van het $\frac{2}{3}$ gedeelte van het activiteits-tractement. De 1ste luit. S. K. Hein, van het 6de bat. art. nat. mil. De kol. M. H. Steenberghe, uit de betr. als komm. der oningedeelde batterijen van het leger te velde. Den 1ste luit. M. Brandon Mondolpho, van het 5de bat. art. nat. mil., uit de betr. van adj. bij dat bat.

Tydelyk non-activiteits-tractement verleend aan:

Den ritm. A. P. Sandberg, van de afd. kur. n°. 1.

Non-activiteits-tractement verleend aan:

Den 1ste luit. C. G. Klamborg, van het reg. ligte drag. n°. 4. Den luit.-kol. A. J. Verhorst, van het O. I. leger. Den offic. van gez. der 1ste kl. P. Frey, van de 2de afd. inf. Den offic. van gez. der 2de kl. H. W. Hassley, van de garn.- en hosp.-dienst. Den offic. van gez. der 5de kl. J. D. Temminck, tijd. dienst doende in die van de 2de kl. bij de garn.- en hosp.-dienst te Gorinchem. Den kap. D. Zubli, van het depôt van de 14de afd. inf. Den kol. J. de Lenne, van het reg. huss. n°. 6. Den apoth. van de 2de kl. K. J. Giltay, bij de ziekenzaal te Brielle. Den kap.-plaats-maj. der 1ste kl. te Venlo, Laasman.

Gepensioneerd.

De luit.-kol. W. van den Boom, van het res.-bat. der 5de afd. inf. De maj.-tit. G. Meijer, tijd. plaats. komm. te Middelburg. De maj. J. N. Ritschie, tijd. plaats. komm. te Woudrichem. De maj.-tit. J. B. L. Kessler, tijd. plaats. komm. te Vere.

Overleden.

De luit.-kol. Brummel, komm. van het korps maréchaussée.